

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Grau de Filologia Catalana

Treball de Fi de Grau

Curs 2017-2018

**ELS RENOMS DE SANT PERE DE RIBES:
PERSPECTIVA HISTÒRICA, SOCIAL I LINGÜÍSTICA**

Margarida Blanch Jordà

Tutora: Clàudia Pons Moll

Cotutora: Maria-Pilar Perea Sabater

Barcelona, 18 de juny de 2018

RESUM

Aquest treball pretén ser un estudi dels renoms de Sant Pere de Ribes, especialment els noms de casa tradicionals i, en menor mesura, també els motius moderns.

Des del punt de vista sociolingüístic, els renoms estan vinculats al lloc on s'han originat i tenen sentit; per això s'han estudiat els que indiquen oficis. També s'ha analitzat com la gent de Sant Pere de Ribes usa els renoms.

Des del punt de vista lingüístic, l'estudi s'ha centrat en els aspectes fonètics, morfològics i en les estructures sintagmàtiques dels renoms. S'han analitzat els fenòmens que els han afectat, que són l'oralitat i la diacronia. Molts renoms han perdut el seu referent i la gent ja no sap què significaven originàriament.

S'ha arribat a la conclusió que els motius moderns no esdevindran noms de casa, però se'n continuaran creant de nous perquè faciliten la individualització i són un element de cohesió social.

Mots clau:

Sant Pere de Ribes, renom, nom de casa, oralitat, diacronia

ABSTRACT

This research aims to study the nicknames used in Sant Pere de Ribes, especially the family home names traditionally used, and also, with less emphasis, the modern nicknames.

From the sociolinguistic point of view, the nicknames are linked to the place where they originated and make sense. For that, those related to trades have been studied. It has also been analyzed how the people of Sant Pere de Ribes use the nicknames.

From the linguistic point of view, the study concentrates on phonetics, morphology and syntactic structures of the nicknames. The phenomena of orality and diachrony which have affected the nicknames have been studied. Many nicknames have lost their referent and the people don't know what their original meaning was.

The conclusion that has been arrived at is that the modern nicknames will never now become house names, but the people will continue to make up new ones because they facilitate individualization and are an element of social cohesion.

Key words

Sant Pere de Ribes, nickname, family home name, orality, diachrony

ÍNDEX

1. ASPECTES PRELIMINARS	9
1.1. Motivació i justificació	9
1.2. Objectius	9
1.3. Metodologia.....	9
1.3.1. Recerca bibliogràfica.....	9
1.3.2. Entrevistes	9
1.3.3. Ubicació dels noms de casa en mapes de Sant Pere de Ribes.....	10
1.3.4. Hipòtesis de treball.....	10
1.4. Revisió de les definicions a l'entorn dels renoms: història i terminologia	10
2. CONTEXTUALIZACIÓ HISTÒRICA I SOCIAL DELS NOMS DE CASA DE SANT PERE DE RIBES (SEGLES XVIII-XX)	12
2.1. Origen del topònim Sant Pere de Ribes	12
2.2. Introducció al context històric: les classes benestants i les classes populars com a originadores de renoms	12
2.3. Els oficis com a renoms	12
2.3.1. La pagesia.....	12
2.3.2. La producció del vi.....	13
2.3.3. Noms de casa relacionats amb el món de la pagesia de manera "metonímica"	13
2.3.4. Noms de casa originaris d'altres indrets relacionats amb la pagesia	13
2.3.5. Noms de casa que són oficis complementaris a la pagesia	13
2.3.5.1. L'ofici de campaner	14
2.3.5.2. La construcció	14
2.3.5.3. "Fer calç", "fer fogots" i l'extracció de soldó	14
2.3.6. Manufactura de la palma del margalló	14
2.3.7. Oficis femenins	14
2.3.8. Oficis relacionats amb la ramaderia i les bèsties de càrrega	15
2.3.9. Oficis desapareguts a Sant Pere de Ribes.....	15
2.3.10. Les professions liberals	16
2.4. L'oci i la religió com a renoms	16

3. ESTUDI SOCILINGÜÍSTIC: USOS DELS RENOMS DE SANT PERE DE RIBES	17
3.1. Els motius i els noms de casa	17
3.2. Els introductors	18
3.3. Característiques socials dels renoms	20
3.4. Tipus de noms de casa a Sant Pere de Ribes	22
3.4.1. Noms de casa del nucli urbà pertanyents a famílies modestes	22
3.4.2. Noms de casa dels terratinents	22
3.4.3. Els noms de les masies	22
3.4.4. Els <i>americanos</i>	23
3.4.5. Els noms de casa femenins	23
3.5. Maneres de denominar un individu amb renom dins d'una conversa	24
4. ESTUDI LINGÜÍSTIC DELS RENOMS DE SANT PERE DE RIBES	26
4.1. Fonètica i ortografia: l'oralitat dels renoms	26
4.1.1. Feminitzacions i masculinitzacions	26
4.1.2. Plurals	27
4.1.3. Pèrdua de material fònic	27
4.1.3.1. Afèresis	27
4.1.3.2. Síncopes	27
4.1.3.3. Apòcopes	27
4.1.3.4. Monoftongacions	28
4.1.3.5. Contraccions	28
4.1.4. Metàtesis	28
4.1.5. Vacil·lacions orals i escrites	28
4.1.5.1. Dissimilacions	28
4.1.5.2. Ioditzacions	29
4.1.5.3. Palatalitzacions	29
4.1.6. Concepte de "canvi semàntic aparent"	29
4.1.7. Creativitat lèxica	30
4.1.7.1. Etimologia popular	30
4.1.7.2. Onomatopeies	29
4.1.7.3. Hipocorístics	30
4.1.7.4. Llenguatge infantil	32

4.2. Morfologia dels renoms de Sant Pere de Ribes	32
4.2.1. La derivació.....	32
4.2.2. Tipus d'afixos.....	32
4.2.3. La composició	33
4.2.3.1. Compostos formats per radicals verbals + nom	33
4.2.3.2. Compostos formats per nom + adjectiu	34
4.2.3.3. Compostos formats per la combinació de dos sintagmes.....	34
4.2.3.4. La reduplicació morfològica	34
4.3. Estructures sintàctiques dels renoms de Sant Pere de Ribes	35
4.3.1. Sintagmes nominals: aposicions.....	35
4.3.2. Sintagmes preposicionals com a complements adjunts del nom.....	35
4.3.3. Coordinació copulativa sintagmàtica	36
4.3.4. Renoms amb numeral.....	36
5. BREU COMPARACIÓ ENTRE ELS TRES TIPUS DE RENOMS RIBETANS.....	36
6. CONCLUSIONS.....	37
BIBLIOGRAFIA	39
ANNEX 1. Localització sobre el mapa dels noms de casa de Sant Pere de Ribes	
ANNEX 2. Localització sobre el mapa de les masies de Sant Pere de Ribes	
ANNEX 3. Recull de renoms, Programa de Festa Major 1984	

1. ASPECTES PRELIMINARS

1.1. *Motivació i justificació*

Fa uns anys vaig fer un treball sobre els renoms de Flix, a la Ribera d'Ebre, que va donar uns fruits força interessants, i vaig considerar que l'experiència em serviria per analitzar els de Sant Pere de Ribes. Els noms de casa constitueixen un patrimoni cultural i lingüístic que s'està perdent i és important fer-ne un estudi; a més, aquesta recerca ha permès conèixer molts aspectes de la població a què aquests renoms estan vinculats.

1.2. *Objectius*

1. Estudiar els renoms des del punt de vista històric i sociolingüístic situant-los en el context on s'han originat i tenen sentit.

2. Examinar-ne la composició gramatical.

3. Comparar breument els tres grups de renoms de Sant Pere de Ribes.

4. Plantejar si els motius actuals evolucionaran per arribar a ser algun dia noms de casa, ja que es parteix de la idea que aquest progrés no s'esdevindrà.

1.3. *Metodologia*

1.3.1. Recerca bibliogràfica

Per tractar els aspectes lingüístics i sociolingüístics han estat fonamentals Solà, Lloret, Mascaró i Pérez Saldanya (2002) i Moreu-Rey (1981). Quant als aspectes històrics locals, Ferret, Garriga, Mestre, Miret, Niu i Palàcios (1984) van publicar un recull de renoms que consta de dos llistats: un de *noms de casa* tradicionals i un altre etiquetat pels autors com a *motius nous*. Els renoms han estat esmentats en aquest treball com a *noms de casa*, *motius nous* i *motius actuals*, que corresponen als noms de casa tradicionals, als motius constituïts a partir dels anys 60 del segle XX i als motius creats a partir dels anys 80 del segle XX, respectivament.

1.3.2. Entrevistes

S'han entrevistat vuit persones originàries del poble d'entre quaranta i noranta anys, d'ambdós sexes, amb una formació cultural mitjana-baixa. Aquests informants usen quotidianament els noms de casa, però en coneixen només l'origen del seu i algun més. Mai s'havien plantejat què volien dir aquests renoms. En les primeres entrevistes eren preguntats

sobre aquestes procedències nominals però reiteradament en desconeixien la resposta. Per això, en les entrevistes posteriors es van plantejar converses en què poguessin parlar lliurement. Així s'evitaven preguntes concretes i es facilitava que hi aparegués alguna informació rellevant.

També s'han entrevistat un historiador local i una mestra. Aquests informants tampoc sabien què signifiquen els noms de casa, però n'han propiciat les preguntes i les seves respostes han ajudat a comprendre alguns dels renoms i a entendre diversos aspectes del poble.

Les entrevistes s'acompanyen enregistrades en un llapis de memòria. Algunes estan gravades en cafeteries i per això se sent soroll de fons o hi ha contínues interrupcions.

1.3.3. Ubicació dels noms de casa en mapes de Sant Pere de Ribes

La informació sobre la ubicació dels noms de casa en un mapa s'ha extret d'un treball de recerca de batxillerat de B.B. Aquesta alumna va associar cada nom de casa al respectiu habitatge del nucli urbà antic a partir d'una fotografia de 1923. Aquest mapa s'ha acompanyat d'un llistat dels noms de casa i ambdós són a l'annex 1.

D'altra banda, les masies de la perifèria s'han ubicat en un altre mapa basat en Martí (2013). Cada masia està marcada amb un número, que es pot consultar al llistat adjunt al mapa que hi ha a l'annex 2.

1.3.4. Hipòtesis de treball

Al llarg de l'estudi s'ha remarcat la inestabilitat en els renoms; per això s'ha procurat escriure'ls adequadament, però és necessari fer-ne un estudi acurat. D'altra banda, aquestes nominacions poden tenir més d'un origen etimològic, aspecte que s'ha indicat cada vegada. Així, els resultats poden haver estat hipotètics, però sempre possibles dins del context de Sant Pere de Ribes.

1.4. *Revisió de les definicions a l'entorn dels renoms: història i terminologia*

Les definicions tradicionals sobre el renom que han fet els gramàtics són insuficients a partir dels conceptes de *renom*, *malnom*, *nom de casa*, *motiu*, *sobrenom* i *àlies*. Moreu-Rey (1981: 15) explica algunes definicions i postures de diversos autors i diccionaris. Aquest autor indica que Pompeu Fabra (1974) establí el *nom* com a “mot amb què una persona o cosa és coneguda o designada”, mentre que *malnom* i *motiu* eren sinònims i indicava en l'entrada *malnom* que “és el nom que es posa a algú pres d'algun seu defecte corporal, vici,

etc.”, definició que la GEC (1969-1980) adopta gairebé literalment. Aquesta explicació, tanmateix, correspon només a un cert nombre de malnoms o motius. Segons Fabra *renom* o *sobrenom* seria el “nom afegit al nom d’una persona, especialment per a distingir-la d’altres del mateix nom”, però aquesta definició tampoc correspon a tots els renoms i, a més, podria aplicar-se al “segon cognom” precedit o no de *i*. La GEC estableix que *renom* és sinònim de *sobrenom*, àlies i de *malnom*, sense oferir més explicacions. Moll (1982) afirma que “al costat del nom legalment únic, hi ha gairebé sempre un segon nom més familiar, aplicat per motius sentimentals (...), que és el que anomenam *sobrenom* o *malnom*. Aquest segon nom no apareix normalment en els documents (...)”. S’ha de tenir en compte que Moll es referia al primer període medieval. Ni la GEC ni Fabra s’estenen sobre el concepte de *nom de casa*.

Moreu-Rey presenta aquests conceptes agrupats a partir de la idea de *sobrenoms*, que tenen com a característica la manca de reconeixement oficial o legal. Els *prenoms* o *cognoms* o *llinatges*, al contrari, han estat acceptats legalment al registre civil. Distingeix un subconjunt constituït pels noms extralegals (*renoms* o *motius*) aplicats només a un individu, mentre que el subconjunt que designa un grup familiar o assimilat el constitueixen els *noms de casa*.

Segons el DIEC (2007), *renom* és sinònim de *sobrenom*, que es defineix com a “nom afegit al nom d’una persona, especialment per distingir-la d’altres del mateix nom”. *Malnom* es defineix com a “sobrenom, a vegades de caràcter pejoratiu, que es posa a algú, pres d’alguna qualitat, d’algun defecte, d’algun vici, etc.” *Motiu* es defineix com a “sobrenom, especialment aquell que passa de pares a fills i que, en general, no és ofensiu, usat sobretot als pobles”. *Nom de casa*, *de família* només és esmentat dins de l’entrada *nom*, com a “mot o grup de mots amb què una persona o cosa és coneguda o designada.”

Per seguir un criteri, en aquest treball només s’han utilitzat els termes *renom*, *motiu* i *nom de casa*. Així, *renoms* són tots els patronímics no oficials que es posen per motius afectius. De renoms n’hi ha de dos tipus: els *motius*, que es refereixen a un sol individu, i els *noms de casa*, destinats a un grup familiar.

2. CONTEXTUALITZACIÓ HISTÒRICA I SOCIAL DELS NOMS DE CASA DE SANT PERE DE RIBES (SEGLES XVIII-XX)

2.1. *Origen del topònim Sant Pere de Ribes*

Els ribetans no anomenen el poble *Sant Pere de Ribes*, que queda relegat a usos oficials, sinó *Ribes*. *Ribes* etimològicament ve del llatí *ripa*, que significa “timba” o “precipici”. L’origen del poble és al nucli anomenat Sota-Ribes i, per tant, significa “sota timbes”. Quant a *Sant Pere*, com que en la documentació antiga apareixia *Sant Pere, parròquia de Ribes*, va quedar integrat al nom oficial a partir del segle XVII.

2.2. *Introducció al context històric: les classes benestants i les classes populars com a originadores de renoms*¹

El poble va néixer a Sota-Ribes, a l’alta edat mitjana. Antigament, Puigmoltó, les Torres, les masies disperses i Sota-Ribes eren veïnatsges segregats; tanmateix, l’estructura urbana del nucli històric va ser fruit del mecenatge de la trentena d’indians que van tornar d’Amèrica al segle XIX, els anomenats *americanos*. Aquestes persones van accedir a les classes benestants del poble, a les quals també pertanyien a principis de segle XX els terratinents, uns pocs burgesos estiuejants burgesos barcelonins i persones que exercien professions liberals (metges, farmacèutics). Aquests rics i, sobretot, la massa de pagesos (masovers, parcers i jornalers) van originar la majoria dels més de set-cents motius que van esdevenir els noms de casa de Sant Pere de Ribes.

Els hereus eren els fills mascles primogènits dels terratinents i n’heretaven les propietats. *Ca l’Hereu Menut* o *ca l’Hereu Cotxa* hi al·ludeixen. *Can Cabaler* és la figura jurídica catalana que vol dir “segon fill” respecte a l’hereu.

2.3. *Els oficis com a renoms*

2.3.1. La pagesia

La pagesia ha estat tradicionalment la principal activitat del poble i l’expliciten noms de casa com *ca l’Enganya-pagesos* o *can Pagès Ric*. Altres noms de casa com *can Mosso Milà*, *can Mosso Rector* es refereixen al “treballador llogat per a les feines del camp o per al servei d’una casa de pagès, on menja i dorm”, segons el DCVB. Els mossos feien guàrdia al

---

¹ Segons necessitats del redactat han estat possibles els usos lingüístics dels renoms com a *renoms*, *motius* o *noms de casa*.

celler on hi havia les botes, traginaven verdures cap al mercat o treballaven per als ferrers i en altres oficis locals.

Cal Masover es refereix a la masoveria. Els masovers habitaven les masies i n'explotaven les terres; també les conreaven els parcers, que hi tenien parts de vinya, i els jornalers. Els pagesos utilitzaven el mètode torna-jornal, que consistia en l'ajut mutu entre masovers: qui disposava de cavall treballava la terra de qui, com a intercanvi, li treballaria durant un dia i mig la vinya sense cobrar jornal². *Can Jornal i mig* es refereix a aquests sistemes laborals.

2.3.2. La producció de vi

Aquesta activitat la representen noms de casa com *can Peret Boter*, on s'hi feien botes de vi, i *can Joanet Boter*, on s'hi produïa esperit de vi i s'hi portava la brisa³ per a la destil·lació de l'alcohol. L'ofici de boter consistia en l'elaboració de botes, la seva conservació netejant-les del tartrà i el recanvi dels cercles. *Ca la Brisa* i *can Bocoï* també són nominacions que expliciten aquest ofici.

2.3.3. Noms de casa relacionats amb el món de la pagesia de manera “metonímica”

Per exemple *can Xera*, *can Forca* o *can Soques*. *Can Cotxa* es refereix a un ocell que segueix el pagès quan llaura perquè es menja els cucs que surten de la terra remoguda. *Can Malura* connota una malaltia fúngica que va atacar les vinyes al segle XIX. *La Margera* esmenta algú que feia marges de paret seca. Noms de casa sobre productes agrícoles són *can Romaní*, *can Fanigola*, *can Guixera*, *can Guixes*, *can Fava*, *can Patata*, *can Poma*, etc.

2.3.4. Noms de casa originaris d'altres indrets relacionats amb la pagesia

Del 1729 està documentat que va ser necessària mà d'obra, que va arribar de Montblanc, perquè es va haver d'arrancar massa forestal i aplanar el terreny per plantar-hi vinya. *Cal Carnisser Nou* i *cal Monjo* són noms de casa que va aportar aquest col·lectiu.

2.3.5. Noms de casa que són oficis complementaris a la pagesia

Aquests oficis es duïen a terme després de les pluges, quan va arribar la fil·loxera o quan no hi havia tasques agrícoles.

² El jornal és la mesura superficial agrària que equival a l'extensió de terra que un animal pot llaurar en un dia normal de feina; un jornal del segle XIX era cinc sous (*cinc sous* és una moneda d'argent que valia la meitat de cinc rals, segons el *Diccionari de la llengua* de l'Institut d'Estudis Catalans).

³ La brisa és un subproducte obtingut de l'elaboració del vi, constituït per la rapa, la pell, el pinyol i la polpa del raïm (*Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*).

2.3.5.1. L'ofici de campaner.

L'ofici de campaner completava el sou de jornalier agrícola. Es repicaven les campanes per allunyar les pedregades que malmetien les collites, tal com feia *Met del Castell* o *Met de Ribes*, de mitjan segle XX. *En Campana* esmenta un campaner de fa uns 110 anys. *El Sac* anava amb un sac a demanar als pagesos pagament pels seus serveis. *El Liger* i *el Sereno* eren altres campaners dels quals es tenen referències.

2.3.5.2. La construcció.

Amb l'arribada de la plaga americana de l'insecte de la fil·loxera, al segle XIX, es va haver de tallar la vinya i durant molt de temps no es va conrear la terra; per això els *americanos* van contractar pagesos per construir edificis emblemàtics al poble, com ara l'Església Nova. *L'Anton Paleta* i *el Mestre Xic* van edificar aquestes obres. Als anys cinquanta del segle XX *en Joanet Paleta* era anomenat *en Barraca* perquè construïa barraques de vinya.

2.3.5.3. “Fer calç”, “fer fogots” i l'extracció de soldó.

Antigament i fins l'any 1968 al municipi es treia la calç de les pedres de les muntanyes destinada als paletes i als pagesos, la qual s'obtenia als forns de calç, avui enrunats. Aquest ofici permetia aprofitar dies en què els pagesos no podien treballar, i s'anava a preu fet. Noms de casa associats a aquesta activitat són *can Fèlix de la calç* i *can Cap de Calç*. Els mateixos treballadors que feien calç també anaven a “fer fogots”, és a dir, traginaven farcells de llenya de pi per encendre els forns de pa del poble. D'altra banda, de l'activitat de l'extracció de soldó (arena sílice amb què es fa ciment), encara vigent, ha sorgit el motiu nou *en Soldó* i *can Paf* és la família que tradicionalment ha explotat la soldonera.

2.3.6. Manufactura de la palma del margalló

El margalló és una planta endèmica i símbol del Garraf amb què es feien escombres, cabassos, etc. Aquest ofici és representat pel motiu *cal València*.⁴ Els valencians van introduir aquesta activitat a la comarca quan van constatar que el *palmito* garrafenc era de més qualitat que el valencià.

2.3.7. Oficis femenins

Representen aquests oficis motius com *la Paula dels Ous* i *la Maria de la Llet*. D'altra banda, les dones s'encarregaven de comerços com ara les verduleries; una estampa típica del

---

⁴ Els *palmeros* es van ubicar a la zona del carrer de La Palma, tal com es pot comprovar al mapa de l'annex 1.

poble era veure passar *el Carro de l'Animeta*, una dona que venia verdures amb un carret i un burret. *L'Afriquita* va fer de sastressa. De modistes de roba femenina hi va haver *la Maria de can Jove*, *la Maria de can Tori* o *la Maria de can Totxo*. *Can Cotilla*⁵ i *can Costurera* al·ludeixen a les cosidores. Un ofici eminentment femení era la llevadora; als anys cinquanta hi havia hagut “*la de can Murici*” (esmentada així a Miret (2002)), *la Manuela* i *la Tulita* (o “*la Gertrudis de can Tabola*”).

2.3.8. Oficis relacionats amb la ramaderia i les bèsties de càrrega

Can Lluís de les Cabres i *cal Pastor* esmenten ramaders; carnisseries que tenien ramats d'ovelles eren *can Cargolí*, *cal Nan* i *cal Carnisser Nou*.

Sant Pere de Ribes i el Garraf van ser importants quant a la transhumància. Així, els pastors del Pirineu venien a passar-hi l'hivern; l'emblemàtic carrer del Pi era un pas natural dels ramats. Algunes masies, com ara *El Racó*, acollien pastors amb els seus ramats d'ovelles a canvi de netejar la finca. D'altra banda, a les zones on s'han rebut ramades s'ha mantingut el folklore del Ball de Pastors; a Sant Pere de Ribes hi ha *can Pau de la Gralla* i *can Flauta*.

Ca l'Esquilador cita les feines de xolla de tota mena de bestiar. La tosa de les ovelles generava molta llana que els pastors no es podien endur de tornada al Pirineu, per això era venuda als tallers tèxtils locals, com a *cal Teixidor*.

Hi ha oficis relacionats amb les bèsties de càrrega que ja han desaparegut en l'àmbit general. Per exemple, *ca l'Esquilet* esmenta una tasca destinada a fer dibuixos en el cos de les bèsties de càrrega; a *can Margelí*, als anys cinquanta del segle XX practicava aquesta activitat l'últim representant del Garraf i el Penedès. *El Tartraner* també cita un ofici i un mitjà de transport desapareguts. A *cal Carreter* es fabricaven i s'arranjaven carros. A *can Sileta* i a *cal Ferrer Ribot*, anomenat *en Lleganya*, arreglaven les ferradures dels cavalls i eines agrícoles. A *cal Baster* i a *can Cap de Cavall* es feien matalassos de llana i guarniments de cavalls; el cap d'aquest animal era el símbol d'aquest ofici. D'altra banda a *can Cavall Tonto* es criaven cavalls que sortien amb alguna tara.

2.3.9. Oficis desapareguts a Sant Pere de Ribes

Són exemples de treballs desapareguts al poble *ca l'Estevet Manyà*, *cal Carnisser Vell*, *ca l'Arengader*. Als anys cinquanta de barbers hi havia *cals Cubanos*, l'explicit *can Manetes*, *can Llebre* i *can Baldomero*. Confeccionaven vestits a *cal Sastre*, que era conegut com *el Vell Sastre*. A *ca l'Adroguer Vell* venien tabac i d'altres articles anomenats

---

⁵ Les cotilles eren unes faixes destinades a sostenir el pit i reforçar l'esquena de les dones.

“colonials”: cafè, sucre, sal, oli, etc. De sabaters, hi havia *el Sabater en Baldomero* i *el Noiet*. A *can Cabestrillos* gestionaven el servei del cotxe de línia que portava a l'estació de ferrocarril de Sitges. *El Barrinaire* obria pous.

Relacionats amb les administracions local i estatal, *l'Agutzil* feia pregons acompanyats d'una trompeta; era popular perquè hi afegia comentaris sorneguers. Un altre agutzil va ser *en Gusilet*. *El Sereno* cita el vigilant nocturn que hi havia als pobles. Un sotscaporal dels Mossos d'Esquadra va originar el nom de casa *can Sucabu*. *L'Esterlí* exercia de carrabiner destinat a vigilar el contraban que operava a la costa de Sitges.

Ca la Grossa de l'Hostal i *can Pau de l'Hostal* són renoms aplicats a aquest negoci. A *ca la Paula* o *cal Lenci* s'exercia la prostitució “si s'esqueia” com a servei per als tartaners.

L'Escorçaire tallava l'escorça dels pins. És interessant evocar l'arcaisme en el nom de *ca les Marxentones*, que esmenta els actuals comerciants. *Can Pau Recader* rememora l'ofici d'ordinari; també n'era *el Noi d'en Llebre*, que tenia un carret i un burret per fer petits transports. Als anys cinquanta hi havia dos menes de *recaders*: els de farcell a l'esquena i espardenyes negres, i els que feien el transport mitjançant camions.

A *can Tabola* s'encarregaven dels enterraments; segons l'estatus social els carros eren tirats per més o menys cavalls.

2.3.10. Les professions liberals

Can Farmàcia o *can Doctoret* mencionen professionals que gaudien d'estatus social. Tanmateix, els metges portaven motius burlescos de caire popular, com *en Sol Post* i *l'Escura-llits*, que eren facultatius que als ribetans no els semblaven bons professionals. Un altre nom de facultatiu era *el Metge Pere* o *Metge en Pere*, i *en Tofolet*.

2.4. L'oci i la religió com a renoms

Els renoms que hi fan referència són enginyosos, expressius, burlescos o irònics. *La Cotorrita* cantava rondalles i demanava estrenes per les cases. *En Gos de Falda* era invident; portava un gos que se li posava a la falda i representava una icona al poble.

Segons el nivell social els ribetans sovintejaven cafès i espais d'oci diferents. Als anys quaranta del segle XX els pagesos freqüentaven *ca la Brígida*, o *ca la Paula* o *cal Lenci*. *El Casino*, per contra, era el local d'esbarjo de rics i intel·lectuals. Als cafès per a gent senzilla els pagesos jugaven a cartes. *Can Ralet* era el cafè on s'apostaven “ralets”. *En Pelivint* hi jugava “una pela i un got de vi”. *En Deu més* proferia aquesta mateixa expressió cada cop que tafurejava; a propòsit d'aquest motiu, els ribetans en confonen l'origen amb un joc de

paraules popular que fa referència a dones que han tingut deu fills o més, que diu: “a Ribes hi ha dues mares de Déu”.

Un motiu nou és *en Capi*, que podria mencionar un tipus de capgròs de la festa major que té braços. També hi ha *can Capgròs*, que podria referir-se a aquesta figura festiva, o bé a una característica física. Als anys cinquanta *en Popets* era un tenor local de sarsuela i *en Sec*, un actor.

Pel que fa a la religió hi ha *can Porta-creus*. *En Pau de Sant Pau* tenia cura de l'ermita del poble. Motius sorneguers que porten l'adjectiu *Sant* o *Santa* hi ha *en Maria Santa*, *en Bragueta Santa* i el motiu nou *en Sant Pare*. *En Déu m'ajudi* es refereix a una persona poruga que quan passava per un camí fosc proferia aquesta expressió. Al capellà li deien *l'Escarbat negre*. *Cal Bisbe Queixal*, *cal Vicari* fan referència irònica a aquests càrrecs eclesials. També hi ha una masia que es diu *ca l'Escolà*.

Els defectes o característiques físiques van propiciar els motius nous *en Calbo* i noms de casa com *can Virolat* o *can Ragollat*.

3. ESTUDI SOCIOLINGÜÍSTIC: USOS DELS RENOMS DE SANT PERE DE RIBES

3.1. Els motius i els noms de casa

Segons Moll (1982), els romans ja usaven motius (*Agnomen*). Més endavant es posava un únic nom a l'individu, però van tornar a aparèixer els motius al segle IX-X com a reacció a aquest empobriment nominal. La necessitat de distingir un individu d'un altre i de marcar-ne el caràcter propi van originar els cognoms actuals, que havien estat noms de casa que més endavant es van oficialitzar.

S'afirma que el motiu no ha estat triat per la persona que el porta, cosa certa a Sant Pere de Ribes. Però en l'actualitat hi ha persones que es posen motius a si mateixes, com són els artistes, rapers i grafiteurs.

També s'argumenta que el motiu no s'accepta perquè és despectiu. Tanmateix, els renoms ribetans són acceptats i els portadors se'n senten plenament identificats. Ara bé, és cert que no s'ha localitzat gairebé cap renom pejoratiu. D'altra banda, es poden crear motius que es diguin en absència de la persona que n'és portadora, la qual pot no saber que en duu un; però aquestes denominacions ocorren en cercles íntims i no transcendeixen. També passa que hi ha motius que d'antuvi no havien estat consentits. Un motiu actual posat a una persona poc agraciada com és *l'Experimento* n'és un exemple; tanmateix, a còpia d'ús aquest

posseïdor s’hi ha arribat a reconèixer. Segons els comentaris d’un informant és gairebé ineludible rebre un motiu en cas de tenir una característica molt evident, segurament perquè tradicionalment sempre hi ha hagut algun vilatà hàbil a motejar exitosament. *Moreu-Rey* (1981:21) esmenta l’estudiós Miralles, que remarcava que el temps afebleix o neutralitza un renom que en principi seria pejoratiu i, en canvi, un renom en aparença intranscendent pot ser rebutjat i considerat ofensiu per l’interessat. Evidentment, l’acceptació o no del motiu dependrà de l’anècdota causant de la denominació en el moment en què s’hagi produït.

El motiu sovint fa la funció plena d’un nom de pila que pot romandre desconegut entre la resta dels vilatans (com *en Cuqui*, un infant desnerit la mare del qual l’anomenava així). El nom de casa, d’altra banda, serveix de cognom no oficial determinat per la pertinença a una determinada família.

Els noms de casa són els motius transmesos als fills i es considera que són acceptats pel portador, cosa que és així a Sant Pere de Ribes; no obstant això, n’hem localitzat un que és rebutjat per la família (*can Campana*).

3.2. Els introductors

Els renoms van canviant de grup des que s’originen per la transmissió generacional. El procés comença quan a un individu li és posat un motiu que, amb el temps, esdevé nom de casa per a la família. A Sant Pere de Ribes⁶ aquesta nominació també esdevé un motiu per als altres membres familiars i els seus descendents, que porten el nom de casa amb diverses variants. Per exemple:

MOTIU (motivació)		NOM DE CASA (designació)		MOTIU (designació)
<i>el Millonari</i>	→	<i>cal Millonari</i>	→	<i>la Millonària</i> (germana)
			→	<i>la Millu Gran</i> (neta)
			→	<i>la Millu Xica</i> (neta)
			→	<i>les Millu</i> (netes)

Aquest procés diacrònic comporta canvis lingüístics en la morfologia de la paraula que són estudiats al capítol 4; aquí només s’al·ludeix al fet que quan és posat un motiu hi ha una raó (l’individu era “milionari”), però en esdevenir nom de casa aquella motivació primigènia esdevé una mera designació. Per això és possible que se n’hagi perdut la referència de la motivació original. *Moreu-Rey* (1981: 17) explica que amb un simple canvi

⁶ A Flix la fase que consisteix a anomenar els membres de la família amb variants del seu nom de casa no ocorre.

d'introduïdor es fa palès en quina fase del procés es troba un renom, ja sigui *el/la/en* per als motius i *cal/can/ca la* per als noms de casa. Els dos subconjunts s'encavalquen perquè els noms de casa es presten a la seva utilització individualitzada per designar les persones participants del grup familiar. En l'àmbit general català, l'introduïdor i el renom són precedits per la preposició *de*; a Sant Pere de Ribes, però, aquest *de* no és fixat sistemàticament, tal com es tracta a l'apartat 3.5.

L'article personal s'aplica a qualsevol mena de noms referits a les persones. Segons Badia (1995: 447), *en* o *el* s'usa per als noms de pila masculins començats en consonant; *l'* s'aplica als noms de pila masculins o femenins començats en vocal; *la* s'utilitza per a noms *de pila femenins començats en consonant*; *en* o *el* serveix per als motius començats en consonant i aplicats a un home; *l'* s'empra per als motius començats en vocal i aplicats a un home o a una dona, i Badia explicita que “com a nota pintoresca, s'hi podria emprar *n'*”; si no, es tractaria d'una forma afectada, avui pràcticament en desús: *n'Embulls*, *n'Arrugues*”; *la* s'usa per a motius començats en consonant i destinats a una dona, i Badia afirma que “només com a nota pintoresca, s'hi podria emprar *na*”; si no, es tractaria d'una forma afectada, avui pràcticament en desús: *na Bòfies*”.

Sant Pere de Ribes pertany dialectalment al català central i es conserva la forma antiga de l'article personal masculí *en* davant de noms de pila i motius masculins començats per consonant (*en Jaume*, *en Gordo*). Aquesta forma s'alterna indistintament amb la de l'article general *el* (*el Jaume*, *el Gordo*). Tanmateix, hipotèticament parlant, la variant moderna *el* és usada amb més freqüència en l'actualitat. D'alguna manera, *en* es conserva fossilitzada en la contracció *can*, mentre que *el* s'usa més en els motius i els noms de pila.

Quan les formes masculines *en* i *el* s'usen darrere de la forma reduïda de *ca* (de *casa*) apareixen les contraccions *can* (*ca n'*) i *cal* (*ca l'*). Els usos *cal/can* coexisteixen i un mateix parlant els alterna sense ser conscient de la tria que fa; tanmateix, *can* probablement és usat amb més freqüència que *cal*. *Can* introduiria més aviat noms de casa que indiquen noms de pila i cognoms, atès que porten article personal; també és usat per a noms d'animals, segurament pel que tenen de component metafòric (*can Guineu*, *can Puça*). *Cal* seria usat per a noms de casa quan esmenten oficis i característiques personals.

És corrent que molts noms de casa que porten un nom femení siguin introduïts per *can* i no per *ca la*, per exemple *can Pepeta* o *can Juanita*; en canvi, es diu sistemàticament *ca la Paula*. Es pot plantejar per què es fa aquesta distinció; una explicació seria que en els casos amb *can* hi ha descendents masculins que porten per motiu el seu nom de casa, per exemple *en Pepeta* o *el Nita*. Tanmateix, darrere d'aquests fenòmens hi ha la pèrdua de referència fruit

del procés diacrònic analitzat. Al treball de recerca de batxillerat de B.B. s'ha trobat que l'introduïdor *ca* és sistemàticament aglutinat a l'article femení *la* (*cala Rosalia*).

Moreu-Rey (1981: 32) afirma que *can* personalitza i *cal* despersonalitza. També planteja que actualment hi ha tendència a emprar *cal* en lloc de *can* perquè és considerat més “modern”.

3.3. Característiques socials dels renoms

Com argumenta Moreu Rey (1981: 27), els renoms són signes motivats, descriptius; per tant, constitueixen un conjunt obert, inacabable, a diferència dels noms de pila. És a dir, *en Dimoni* és inadmissible com a prenom però no com a motiu. Aquest renom, a més, es podria aplicar tant a una persona de sexe masculí com de femení.

Aquestes nominacions també manquen d'estabilitat perquè no tenen estatus legal i són de producció oral. Per això estan sotmesos a canvis en la seva morfologia, que s'expliquen a l'apartat 4.1.

El renom supleix el nom i el cognom quan hi ha una gran quantitat dels mateixos noms i cognoms en una comunitat. Els noms de casa s'haurien posat perquè la població analfabeta no sabia llegir els números dels habitatges. Moreu-Rey (1981: 26) també apunta al rebuig contra la imposició legal i la necessitat de designar afectivament altri. Aquest autor esmenta les semblances entre cognom i renom. A Sant Pere de Ribes hi ha molts renoms que són cognoms, per exemple *en Butimarc*, *l'Estarlí*, *en Llampalles*. La raó és perquè la creació dels cognoms i dels renoms obeeix a factors equivalents.

Aquests antropònims formen part del patrimoni cultural d'una comunitat i són intransferibles a una altra, és a dir, només són vigents on s'han originat. Es creen a partir d'aspectes que concerneixen el poble i res tenen a veure amb el poble del costat. Malgrat això, hi pot haver casos de transferència de renoms quan hi ha hagut una migració massiva d'una col·lectivitat a una altra. L'historiador local C.M. ha fet notar que no consta cap circumstància a Ribes que hagués pogut moure a originar *cal Monjo*; l'explicació és que aquest renom prové de la ciutat de Montblanc, zona de monestirs, d'on van arribar moltes persones, tal com s'ha comentat a l'apartat 2.3.4.

La casa com a edificació i la família van lligats,⁷ cosa que explicaria per què és habitual que el nom de casa hi figuri a la façana. Antigament, la importància de l'habitatge era tal que les cartes hi arribaven amb la indicació només del nom de casa. Un informant ha constatat aquest detall i n'ha explicat que els membres de la família havien d'obrir la missiva per saber a qui anava destinada.

Els renoms queden fixats en el temps. Així, el nom de la casa com a edifici perdura en la col·lectivitat encara que a la casa visqui una família que no n'és l'originària. El nom de casa, d'altra banda, també perdura en la família; el porta cada membre que en forma part encara que no ja visqui a la casa on es va originar el nom. Això ocorre tant en els noms de casa del nucli urbà com en les masies. Una alqueria pot anar variant de propietari al llarg de les generacions, però el seu nom poques vegades ho fa. Els masovers, d'altra banda, n'hereten la designació com a nom de casa. Un exemple és N.M. que es coneix com *Núria Peña* perquè és filla dels masovers de can Marcer de la Peña.

Tanmateix, pot haver casos de noms de casa sobreposats. Per exemple *can Lenci* també es coneix com *ca la Paula*. *Can Pocoll* s'anomena igualment *can Mosso Rector*. *Can Llebre* constituïa una família que va anar a viure on va originar-se el nom de casa *can Dientes* i ara la gent del poble l'anomena així.

Les masies poden haver tingut un nom anterior a l'actual o se n'ha pogut posar un de nou en un moment donat. *Ca l'Escolà* abans es deia *Mas Renart* i, més antigament encara, *Mas Caçador*. De vegades poden coexistir el nom oficial que consta a la documentació amb un renom posat popularment; seria el cas del *Mas de la Mata*, que anteriorment es deia *el Corral Nou*, tal com es detalla a l'apartat 4.1.7.1.

La localització dels noms de casa dels habitatges del nucli urbà antic s'allarga a través del carrer del Pi i zones adjacents. No és casual que hi hagi dos noms de casa que delimiten aquest eix denominats *can Cap d'amunt de les Cases* i *can Cap d'avall de les Cases*. Actualment es percep clarament el poble vell per la manera com són els habitatges dels parcers:⁸ orientats, emblanquinats, unifamiliars, d'una planta, alguns amb un pou a la porta. En aquest emplaçament central també hi ha cases *d'americano*⁹ i antigues residències de

---

⁷ A Flix només es té present el nom de casa de la família ja que s'ha perdut en la memòria col·lectiva quina n'era la casa pairal, la qual hi roman de manera abstracta; això explicaria per què no hi ha el costum d'indicar els noms de casa a les façanes.

⁸ Moltes cases, habitades per parcers, eren edificades només en un costat del carrer mentre que al davant hi havia els seus corresponents horts, motiu pel qual aquests carrers són anomenats "de mitja galta".

⁹ Les cases *d'americano* es caracteritzen per l'estil colonial, les galeries i la palmera al jardí.

burgesos¹⁰ barcelonins estiuejants. Hi ha dos noms de casa que al·ludeixen a la primera edificació amb pis construïda al poble: *can Joan dels Pis* i *can Magí del Pis*.

3.4. Tipus de noms de casa a Sant Pere de Ribes

Pel que s'ha analitzat fins ara hi ha dos tipus de noms de casa, que s'haurien originat majoritàriament entre els segles XVII i XX. Correspondrien en gran mesura a les nominacions del nucli urbà, ja que les masies sovint tenen noms molt més antics.

3.4.1. Noms de casa del nucli urbà pertanyents a famílies modestes

Els parcers, els jornalers i els treballadors d'altres oficis populars, juntament amb les seves famílies, són els portadors de la majoria dels noms de casa del nucli urbà antic ribetà. Aquestes nominacions són molt variades, expressives i n'hi ha de burlesques. Algunes poden fer referència a aspectes propis de Ribes. Unes altres mostren característiques personals físiques o psicològiques. Moltes són noms de pila o hipocorístics. Poden ser un cognom d'un avantpassat de la família o la deformació d'un nom antic. També hi ha algun gentilici.

3.4.2. Noms de casa dels terratinents

Els terratinents eren pocs i es casaven entre ells, cosins amb cosins, oncles amb nebodes, ja que era molt important que el patrimoni es quedés a la família; per tant, hi havia varis membres d'aquestes nissagues que portaven els mateixos noms i cognoms, cosa que avui encara passa.

Els noms de casa d'aquestes famílies són poc variats i manquen de caire afectiu. Cal tenir present que ostentaven el poder a la comunitat. Moll (1959: 30) es fa ressò de l'estructura d'aquestes nominacions, que consten gairebé sempre de:

cognom/nom de pila + <i>de</i> + topònim local (barri/veïnatge)
<i>can Miret de les Torres</i> / <i>can Miret de les Parellades</i> / <i>can Roig del Palou</i>

3.4.3. Els noms de les masies

Un gran nombre de masos tenen la mateixa estructura nominal que la dels terratinents del nucli urbà, però el locatiu és un corònim. Els esquemes d'aquestes nominacions i alguns dels seus exemples són:

cognom + <i>de</i> + corònim
----

¹⁰ Les cases dels burgesos barcelonins són d'estil modernista.

<i>can Marcer de la Penya / can Quadras de la Timba / can Coll del Bosc</i>

També hi ha alqueries que porten simplement un nom de pila o un cognom:

nom de pila / cognom
<i>can Climent / can Puig</i>

Els masos poden portar en la seva estructura lingüística el nom d'un tipus d'edificació; en aquests casos s'omet l'introduïdor *can* o *cal*:

edificació + <i>de</i> + article personal + cognom
<i>La Masieta / La Torre del Veguer / Corral d'en Capdet / Mas d'en Bosc</i>

Els noms de masies també poden representar formacions geològiques o característiques vegetals:

<i>Els Cocons/El Carç</i>

3.4.4. Els *americanos*

Els *americanos*¹¹ es casaven amb les filles d'altres *americanos* per resguardar el patrimoni. Aquestes persones posseïen els noms de casa que portaven quan van emigrar. Pertanyien a famílies modestes, però també n'hi havia que eren fills cabalers de terratinents. Alguns se'ls coneix pel nom de la casa que es van construir o per la masia que es van comprar. *Can Punxes* és la casa d'un indià coix, *en Punxes*, a qui li van posar aquest motiu perquè semblava que caminava sobre aquestes pues. *Can Panxo* és la casa del seu germà, *en Panxo*, que es deia Francesc i va portar aquest renom d'Amèrica.

3.4.5. Els noms de casa femenins

És difícil determinar de vegades si els noms de casa provenen de motius que originàriament van ser posats a homes o a dones. Les causes d'aquesta incertesa es deuen a la falta de referent ocasionat per la diacronia (aspecte tractat a l'apartat 3.2.) i perquè constitueixen un conjunt obert (qüestió ressenyada a l'apartat 3.3). Alguns exemples com *can Berra*, *can Berruga*, *can Cirereta* o *can Llagrimeta* ho demostren.

---

¹¹ A l'annex 1 hi ha un recull de noms d'*americanos* i dels seus habitatges.

Els noms de casa clarament femenins són poc variats. N'hi ha molt pocs que es refereixin a característiques personals, com *ca l'Hermosa* o *ca la Cotorrita*. Se n'ha trobat un de pejoratiu: *ca la Marrana*.

Com s'ha vist a l'apartat 2.3.7 dedicat als renoms amb oficis femenins, els renoms que els representen consten del nom de pila seguit del producte que les dones tractaven o venien; també poden estar formats pel prenom seguit del nom de casa sense indicar a què es dedicaven. Una altra manera de tractar les dones que exercien un ofici és mitjançant la fórmula “la de”, per exemple *la de Correus* (esmentada a Ferret et al. (1984) i a l'apartat 3.5.).

D'altra banda, els noms de casa i motius femenins majoritàriament estan constituïts per un nom de pila, pel diminutiu del prenom o per l'hipocorístic. Aquests dos darrers tipus de nominacions denoten afectivitat, que la marquen els sufixos en el cas dels diminutius (4.2.2.).

3.5. Maneres de denominar un individu amb renom dins d'una conversa

Per edats, els ribetans originaris del poble de més de trenta-cinc anys usen habitualment els noms de casa; en canvi, els veïns sense orígens al poble de més de trenta-cinc anys coneixen els noms de casa i motius, però poden no emprar-los perquè no han estat integrats en el seu si familiar. Finalment, els menors d'aquesta edat, encara que tinguin les arrels al poble, ja no coneixen els noms de casa tradicionals; usen, però, els motius creats dins la seva generació.

D'altra banda, s'ha constatat que hi ha diverses maneres d'esmentar un individu amb nom de casa en una conversa sense que aquesta menció constitueixi, necessàriament, un motiu socialment fixat. Tot seguit es mostren les estructures d'aquestes nominacions i alguns exemples:

- a. mitjançant només el nom de casa:

nom de casa: <i>can Pepeta</i>
<i>en Pepeta</i> (motiu fixat)

- b. mitjançant el nom de pila seguit del nom de casa sense introductor *de*, a mode de cognom:

nom de pila + nom de casa
<i>en Pau Soques</i> (motiu fixat) / també dit <i>en Soques</i>

- c. mitjançant el nom de pila o motiu seguit de l'introduïdor *de* com a indicador d'un habitatge o de "ser fill de":

nom de pila / motiu + <i>de</i> (indicador de procedència)
<i>en Tofolet de la Carretera</i> / també dit <i>en Tofolet del Mas de la Carretera</i>

- d. mitjançant el nom de pila o motiu seguit del nom de casa amb l'introduïdor *de* seguit de *can/ cal/ ca la*. En aquest cas *en Cuqui* és un motiu:

nom de pila / motiu + <i>de</i> + <i>can /cal /ca la</i> + nom de casa
<i>En Cuqui de can Ralet</i>

- e. mitjançant el motiu seguit d'una clàusula que indica l'habitatge on viu actualment un individu. Usat tant per a persones casades que viuen a la casa de la parella, com per a persones que han anat a viure a una casa amb nom de casa perquè l'han comprada.

nom de pila / motiu + [<i>que viu a</i>] + nom de casa
<i>En Dientes que viu a can Llebre</i>

- f. mitjançant l'adjectiu *xic/xica*, usat davant o darrere del nom de pila o renom per anomenar els fills petits de la casa:

art. pers. + nom de pila/motiu + <i>xic / xica</i> // art. pers. + <i>xic / xica</i>
<i>En Peco Xic</i> (és germà d' <i>en Peco</i>) (fixat)
<i>La Xica</i> (fixat)
<i>El Xic dels Vinyals</i>

També es fa servir l'adjectiu *Gran* per anomenar el germà de més edat, però no és tan productiu; per ex. *l'Escolà Gran*. Encara s'empra menys *el Segon*.

- g. mitjançant feminitzacions, masculinitzacions i plurals. S’han tractat a l’apartat 3.2. i s’han estudiat als apartats 4.1.1. i 4.1.2. Es remarca que aquestes formes no constitueixen mai renoms instaurats sinó variants del nom de casa:

<i>el/la/els/les + nom de casa feminitzat/masculinitzat/pluralitzat</i>
<i>La Butineta/les Butinetes (de can Butí)</i>

- h. mitjançant la fórmula “la de” per esmentar dones amb ofici, tal com s’ha analitzat a l’apartat 2.3.7. Seria una fórmula que denota poca afectivitat i distanciament.
- i. Mitjançant altre maneres d’anomenar una persona, per exemple *la Maria de la Llet* és mencionada també com *la Maria del Racó*, *la Maria de can Quadras* o *la Maria de can Manetes* (atès que venia la llet en aquesta casa).

4. ESTUDI LINGÜÍSTIC DELS RENOMS DE SANT PERE DE RIBES

4.1. Fonètica i ortografia: l’oralitat del renom

Com s’ha examinat a l’apartat 3.2. el renom pot canviar de grup, perdre la seva qualitat de motivació i esdevenir un signe purament designatiu; tanmateix, des del punt de vista lingüístic pot haver-se anul·lat també el seu caràcter en passar d’un portador a un altre. Per aquesta raó s’hi produeixen transformacions morfològiques i fonètiques que han estat tractades tot seguit.

4.1.1. Feminitzacions i masculinitzacions

En les feminitzacions i les masculinitzacions pot haver-hi concordança entre el nucli i l’introducció, o no. En aquests fenòmens s’usa l’article personal com a introductor seguit del motiu com a nucli; per ex. en els motius nous *la Forner Vella* (com a filla de cal Forner Vell)¹² i *en Lletota* (com a fill de la Maria de la Llet).

D’altra banda, hi ha renoms de què en aquest estudi no s’ha conegut l’origen, però *Madró* podria descendir d’una Madrona, *Manyanas* provindria de la feminització d’un manyà antic i *Rito* procediria d’una Rita.

¹² També s’ha sentit a dir *la Fornera Vella*

4.1.2. Plurals

Que una mateixa família estigui formada per dues persones amb el mateix nom de pila, renom o cognom, o que una casa sigui habitada per una persona el nom de la qual per assimilació és aplicat a un parent pròxim, explica una pila de renoms que tenen l'estructura:

<i>el / les + nom de pila plural / substantiu plural / ofici plural</i>
<i>els Marianos / els Escarbats/ les Marxentones</i>

Segons el DCVB, *Tuiet* és un cognom. *Tuietes* s'hauria produït com a plural d'aquest cognom i hauria donat, també, el motiu nou *en Letes*. Suposadament hauria ocorregut per l'aglutinació de l'introduïdor amb el nucli en produir-se l'hipocorístic:

<i>Etes: el Tuietes > el Etes > el Letes</i>
--

4.1.3. Pèrdua de material fònic

4.1.3.1. Afèresis.

Les afèresis suposen la pèrdua de sons al començament de paraula, per ex. *Bercoc*, *Vellana*. Des d'aquest punt de vista, els hipocorístics també serien casos d'afèresis, però són estudiats a l'apartat 4.1.7.3.

4.1.3.2. Síncopes.

Les síncopes representen la pèrdua de material fònic al mig de la paraula. N'hi ha per ex. en *Margera*, provinent de *marginera*, en *Brandes*, per *barandes*. També ocorre en renoms que són mots dialectals propis, com *Cargolí* i *Escarbat*, amb caiguda de vocal pretònica. Es podria considerar també en *Crico*, però aquests casos de noms de pila han estat analitzats a l'apartat 4.1.7.3. com a hipocorístics.

4.1.3.3. Apòcopes.

Les apòcopes suposen la pèrdua d'un so al final d'una paraula. Es podrien incloure en aquest apartat els hipocorístics truncats a la manera castellana, per ex. els motius nous *Carri*, *Rosi*, *Sipri*. Tanmateix, aquesta qüestió és tractada a l'apartat 4.1.7.3.

4.1.3.4. Monoftongacions.

Les monoftongacions són reduccions de diftongs o triftongs a una sola vocal. Per raons dialectals a Sant Pere de Ribes n'hi ha en *Pasculí* i en *Murici* a partir de *Pasqualí* i de *Maurici*, respectivament.

4.1.3.5. Contraccions.

Les contraccions consisteixen en la fusió de dues paraules en una de sola. Se n'han vist a l'apartat 3.2. en els introductors *can* i *cal*.

A Sant Pere de Ribes hi ha un grup de renoms que comencen amb el prefix *po*: *Pofort*, *Pocomas*, *Pojeroni*, *Porrojas*, *Povirella* i *Poxacó*. Tanmateix, només s'ha pogut constatar el significat de *Pofort*.¹³ Hipotèticament parlant, podria ser que aquest prefix fos en tots els renoms la primera síl·laba del cognom *Puig*. Tot i que aquestes nominacions s'han trobat escrites tant amb *po* com amb *pu*, per raons dialectals de reducció vocàlica de /o/ àtona a [u], seria lògic pensar que la pronúncia real és [pu]. També hi ha contracció en el motiu nou *Pejacas*, de *Pere Jacas*.

Una altra contracció és *Mas Alba*. Era una masia que primerament es deia *Mas de mossèn Alba*. A *ca la Rafel* hi ha una contracció de *ca la Senyora Rafel* o *ca la Senyora de Rafel*, una senyora vídua d'un tal *Rafel*. En aquest cas hi ha pèrdua de material fònic i constitueix, també, una feminització.

4.1.4. Metàtesis.

La metàtesi consisteix en la inversió de dos fonemes. N'hi ha a *Ragollat* per *enrogallat*, i en *Burguera* per *Bruguera*. També es detecta metàtesi a *Maniquildo*/*Mariquindo*/*Mariquíndol*/*Maniquindo*, que suposadament prové del nom de pila castellà *Hermenegildo*.

4.1.5. Vacil·lacions orals i escrites

4.1.5.1. Dissimilacions.

Les dissimilacions es produeixen quan dos sons semblants tendeixen a diferenciar-se, com en *Fanigola*/*Farigola*. Tant aquest renom com el mot poden ser pronunciats de manera diferent entre dos parlants ribetans. La diferència d'edat, l'estandardització, així com el nivell cultural comportarien la variació entre una pronúncia i l'altra; així, a major edat /nivell

---

¹³ *Pofort* vol dir "Puig Fortificat", també escrit en altra documentació *Pufort*; és la casa més antiga d'en Joan Puig, a qui va ser concedit Puigmoltó amb la seva hisenda a l'edat mitjana.

cultural baix correspon la forma *fanigola*, mentre que a menor edat / nivell cultural alt correspon la forma estandarditzada *farigola*.

4.1.5.2. Ioditzacions.

La iodització o ieisme és un fenomen del català oriental que consisteix a pronunciar [j] en paraules procedents dels grups llatins G'L, C'L, T'L I LY. La iodització ja s'ha perdut a Sant Pere de Ribes, però entre les persones de més edat és més viva. S'observa com a rèmora en els renoms *Ceia Blanca*, *Teió* o *Segai*. En el cas del mot *cella* hi ha persones de més de seixanta anys que pronuncien *ceia* / *cella* alternativament sense tenir-ne consciència fonològica.

4.1.5.3. Palatalitzacions.

La palatalització consisteix a fer palatal un so. A *Llempaietes*, escrit així unes vegades i *Llampalletes* unes altres, s'observa vacil·lació en la pronúncia de la [ə] i en la palatalització/iodització, que és alternativa en un mateix parlant. També hi ha vacil·lació escrita i de producció en un mateix parlant en *Xorei/Xurrell/Xurei*, que podria provenir de *sorell* com a peix. També hi ha palatalització en *Xeràpit*, de *Seràpit*.

4.1.6. Concepte de “canvi semàntic aparent”

El concepte de “canvi semàntic aparent” el proposa Moreu-Rey (1984: 29). Aquesta noció resumeix que l'oralitat i el procés evolutiu que pateixen els renoms comporta que se'n desconeixi, moltes vegades, l'origen. Aquests fenòmens, doncs, poden dur els parlants a fer-ne interpretacions errònies o dubtoses. Per exemple, pot ser que un seguit de fonemes ja no tinguin sentit per al parlant o que pronuncii un renom sense ser conscient del seu significat. A Ferret Baig et al. (1984) *ca la Bet* consta escrit com *ca l'Abet*, i a Miret Butí (2005) apareix com *ca l'Avet*. Entre la gent de Sant Pere de Ribes es desconeix sovint que *Sucabu* prové de la paraula castellana *subcabo*. Quant a *Maniquildo* /*Mariquindo*/*Mariquíndol*/ *Maniquindo*, a cada ribetà a qui s'ha preguntat ha articulat aquest renom d'una manera diferent.

També es podria aplicar el concepte de canvi semàntic aparent en alguns casos d'etimologia popular, que es tractaran tot seguit.

4.1.7. Creativitat lèxica

4.1.7.1. Etimologia popular.

L'etimologia popular consisteix a establir l'origen d'una paraula basant-se en creences i opinions falses de la gent. La diacronia i l'oralitat són darrera d'alguns casos. Per ex. l'origen del renom *Pelivint* s'ha explicat a 2.4. Prové de “pela i vi”, però els ribetans es pensen que el jugador apostava una “pela i vint”. *Can Jove* és una masia que el seu nom consta d'un adjectiu. Tal com s'ha analitzat a l'apartat 3.4.3. les masies s'anomenen pel nom de pila o el cognom del propietari; l'explicació d'aquesta anomalia és que en realitat el mas va ser propietat de *Jover*, que sí que és un llinatge.

Els canvis lingüístics d'aquesta mena també poden respondre al gust de la gent d'anomenar d'una altra manera. Es podria aplicar al *Mas de la Mata*. Aquesta masia té un llentiscle monumental que n'ha propiciat el canvi de nom, que es deia *Corral Nou*.

4.1.7.2. Onomatopeies.

Les onomatopeies constitueixen mots de nova creació que suggereixen sons establerts de manera infundada. Les causes són les limitacions del sistema fonològic de la llengua pròpia i el caràcter arbitrari de la relació entre so i sentit. A *Paf* es reproduïx el soroll d'un bastó en picar el terra. El renom *Xum* connotaria el so produït en beure, però també indicaria la “forma de beure”, que és un altre aspecte que reflecteixen les onomatopeies.

Tal com indica Cabré (2002:892-893), tant les onomatopeies com els hipocorístics “comparteixen una mateixa estructura lingüística bàsica: una síl·laba travada o dues síl·labes, només una de les quals, la tònica, pot ser travada”.

4.1.7.3. Hipocorístics.

Els hipocorístics en català fan referència només als noms de persona. Cabré (2002: 891) afirma que s'hi poden considerar els sobrenoms o noms referits a prenom i cognoms. També ho serien altres elements del món familiar afectiu, per ex. *Titó* a partir de *Petitó*.

Els hipocorístics responen al procés de *truncament* consistent a escurçar la paraula base segons patrons de la llengua. En català el truncament es produeixen per la dreta, és a dir, pren una o dues síl·labes a partir del límit dret del mot base. La síl·laba accentuada d'aquesta paraula bàsica es manté a la forma truncada sempre, i no hi ha desplaçament accentual. Si es formen mots nous monosil·làbics han de consistir en una síl·laba accentuada travada, en què *travada* significa que acaba en consonant, per ex. *Quel* de *Miquel* o *Quim* de *Joaquim*. Un hipocorístic bisil·làbic és *Toni* a partir d'*Antoni*.

En el cas de *Nelo*, a partir de *Manel*, s'ha format un mot de dues síl·labes amb l'accent a l'esquerra, molt productiu a València. L'origen de l'hipocorístic *Sendo* podria venir del prenom castellà *Rosendo*; tanmateix, hipotèticament també podria resultar una formació a partir de *Rosend*. Del nom de pila clarament castellà *Domingo* s'ha constituït *Mingo*. Aquest prenom tan freqüent en l'onomàstica tradicional catalana s'ha adaptat perfectament a la seva fonètica.

Els mots escurçats, si són massa curts per ser truncats, poden esdevenir hipocorístics allargant-los posteriorment amb l'addició de sufixos diminutius. Es produeix, doncs, un doble procés d'hipocorització. A partir de l'observació, es planteja en aquest estudi si aquests noms no podrien haver estat truncats a partir del nom base perquè les primeres síl·labes són tòniques. Aquest fenomen es detecta en els hipocorístics obtinguts a partir de *Jaume* > *Jaumet* > *Met* i *Juana* > *Juanita* > *Nita*; també es veu en una nominació com *Rosa* > *Rosita* > *Sita*.

A Ferret Baig et al. (1984) es presenten motius nous que són casos de truncament per l'esquerra. Aquest sistema és modern i d'influència castellana. Consisteix en la còpia d'una seqüència bisil·làbica a partir del límit esquerre del mot base. L'accent, d'altra banda, es col·loca sempre a la primera síl·laba. En serien exemples *Feli* de *Felisa*, *Mari* de *Maria*, *Pele* de *Pelegrina*, *Rosi* de *Rosita*, etc.

La *reduplicació* és un altre procés de creació de prenom a partir d'una forma bàsica per formar un mot més llarg. S'aconsegueix amb l'addició d'una seqüència segmental copiada de la base de manera parcial o total. En són exemples *Nani*, d'*Anna*; *Nana*, de *Joan*; o *Lolo*, de *Manolo*. Al punt 4.2.3.4. es tracta aquest tema des del punt de vista de la composició.

La *palatalització* és un altre mecanisme de formació d'hipocorístics. Apareix en alguns mots truncats i consisteix en la substitució de la consonant inicial per la fricativa palatal sorda [j], per ex. *Xènies*, d'*Eugènies*.

Hi ha casos en què no es pot copiar o refer la bategant de bases com *Quirico*. El motiu és que el català prohibeix l'aparició de [r] en posició inicial de mot: *[ríko]. Fonèticament parlant seria possible la pronúncia de *Rico* amb la consonant ròtica vibrant [r], però el truncament és un procés morfològic que té en compte la forma fonètica de la paraula base. En aquests casos es pren la consonant inicial del mot bàsic perquè és la que identifica millor aquest mot. Per tant: *Quirico* > *Crico*.

4.1.7.4. Llenguatge infantil.

S'anomenen de *llenguatge infantil* els mots que fan referència al parlar adreçat a les criatures que estan en fase d'aprenentatge de la llengua materna. El llenguatge infantil també és hipocorístic perquè afegeix als mots el valor d'afecte i simpatia.

A Sant Pere de Ribes hi ha produccions de persones que no han sabut pronunciar allò que volien dir per diverses raons. En *Pere Tau* era un home discapacitat que no podia articular el seu segon nom de pila, *Nicolau*. Un motiu actual és *el Patxa*, una persona sord-muda que no pot emetre fonèticament l'expressió a mode de salutació "Què passa!" També s'hi pot incloure l'hipocorístic *Toto*, que prové de *Cristòfol*, nom de pila prou sistemàtic a la zona de Vilafranca del Penedès.

4.2. Morfologia dels renoms de Sant Pere de Ribes

4.2.1. La derivació

La derivació consisteix a obtenir paraules noves a partir d'afegir un afix al radical d'un lexema. Si l'afix va posposat al radical s'anomena *sufix*, i el procés que descriu s'anomena *sufixació*. Si l'afix va anteposat al radical s'anomena *prefix*, i en aquest cas el procés d'obtenció de mots és la *prefixació*.

En els renoms ribetans s'ha produït en gran mesura derivació per sufixació. Cabré (2002: 738-744) estableix que els renoms amb sufix estan formats per un radical complex i un sufix. Poden pertànyer a classes diferents o bé a les mateixes a què pertanyen els seus radicals; la majoria de renoms pertanyen al segon grup, però tenim *Xiulador* amb el sufix *-dor* indicador d'una acció, l'arrel del qual és un verb (*xiular*); és un adjectiu deverbal que indica la característica "habitual".

4.2.2. Tipus d'afixos

Els sufixos valoratius no modifiquen la categoria gramatical del radical, només hi afegeixen un matis semàntic, és a dir, hi adjunten propietats que són característiques dimensionals (augmentatius o diminutius). *Manetes*, per ex., és el mateix mot que *mà*, però s'hi ha afegit un afix que expressa la propietat "petit" i que indica expertesa i delicadesa en l'ofici. Destaca el caràcter metafòric d'aquests sufixos, els quals aporten al derivat valoració afectiva positiva o negativa; pragmàticament, poden expressar justament el contrari del mot del qual han sorgit. Altres sufixos d'aquestes característiques són *-ina*: *l'Angelina*; *-ona*: *Gelona*; *-ó*: *Climentó*; *-ic*: *Manelic*; *-í*: *Pasculí*; *-ell*: *Xicotell*. Aquests sufixos són molt

productius i es poden aplicar a la gairebé totalitat de noms. El sufix *-ot*, que indica *grandària*, ha generat *Gallinot* o *Queixalot*.

Hi ha sufixos valoratius que indiquen que el nom al qual complementen posseeix una qualitat en excés, per exemple *-ut*: *Pelut*, derivat de *pèl*; o *-at*: *Virolat*, derivat de *virola*. A *Pelat*, *Foradada*, creats amb *-at*, *-ada* es constitueixen noms derivats de verbs: *pelar*, *foradar*, que indicarien “forma”. D'altra banda, amb *-at*, *-ada* es formen noms de contingut o d'instrument, però el sufix és no valoratiu; en el renom *Cubellada*, de *cubell*, indica “quantitat que hi cap en un cubell”.

Els adjectius que s'obtenen mitjançant la combinació d'un radical nominal amb un sufix poden ser descrits com a adjectius de relació. *Canyalenca* és un mot de creativitat lèxica que no consta al diccionari, en el qual *-enc* es combina amb un radical nominal per formar un adjectiu també de relació.

Els sufixos no valoratius permeten formar paraules noves en sentit estricte. Són recategoritzadors perquè imposen un canvi de classe de paraula al radical a què s'adjunten. Amb el sufix *-er* s'ha obtingut *Baster*, *Boter*, *Barber*, *Carreter* com a oficis; i *Gallinera* com a lloc. En aquests casos el sufix s'ha imposat a les característiques de la base lèxica (*gallina*, *basta*, *bota*, *barba*, *carreta*), encara que no hi hagi hagut canvi de categoria gramatical, característica pròpia d'aquests tipus de derivats. El sufix *-aire* forma noms derivats de noms, per exemple *Drapaire*, de *drap*, i derivats de verbs, per exemple *Barrinaire*, de *barrinar*.

Del sufix *-à* que indica gentilici s'ha format *Valencià*; per indicar ofici s'ha obtingut *Escolà*. Amb *-ès* s'ha creat *Muntanyès*.

Pel que fa a prefixos àtons hi ha *-a* en *Adroguer*, afegit al radical que és un nom (*droga*).

4.2.3. La composició

Segons Gràcia (2002: 781), a diferència de la derivació, en la formació de compostos hi intervenen dos radicals diferents. Semànticament els mots compostos fan referència a un únic concepte. Morfològicament parlant, solen tenir la flexió al final; pel que fa a l'accent primari és a la segona part de l'element. Els mots compostos formen una unitat compacta, de manera que cap procés gramatical no pot afectar només una de les parts d'aquest mot.

4.2.3.1. Compostos formats per radicals verbals + nom.

Segons Gràcia (2002: 800-801), aquests compostos denoten individus que fan una determinada acció, com *Enganya-pagesos* o *Pixa-enagos*, o que fan una determinada acció en

un lloc, com *Guaita-timbes*. L'acció sempre és la que denota l'element verbal del compost seguit de l'element nominal. Quan aquests noms es fan servir com a adjectius aplicats a éssers humans, s'ha de pressuposar que l'individu ha realitzat l'acció diverses vegades. Alguns d'aquests compostos tenen, a més, connotació pejorativa.

En aquestes composicions el segon element és nominal i apareix en plural generalment, especialment quan és un mot comptable. Quan és un nom de massa o té un referent únic és en singular (*Matapà*). L'element nominal que apareix en segona posició correspon al complement directe del radical verbal del primer element: *pixa-enagos* (*persona que pixa enagos*). Gràcia (2002: 797-798), però, fa notar que hi ha autors que han considerat que el primer element d'aquests compostos era verbal i l'han identificat com un tema verbal, la forma no marcada (Ferrater 1970: 60-61 i Gavarró 1990: 89); d'altres han considerat que el verb era la segona persona de l'imperatiu (Moll 1952: paràgraf 445 i 1968: paràgraf 304.) i altres l'han considerat com la tercera persona del present d'indicatiu (Mascaró 1986: 59).

4.2.3.2. Compostos formats per nom + adjectiu.

Segons Gràcia (2002: 811), aquests compostos estan formats per un nom seguit d'un adjectiu. El renom *Panxampla* consta d'un nom que apareix en primera posició; és un nom de posició inalienable en tant que el portador del renom és posseïdor d'una panxa ampla. Es podria incloure-hi el motiu *Ceia Blanca*. En gramàtica, aquests compostos es refereixen a éssers animats i són molt productius. Permeten la perífrasi *ample de panxa* o *blanc de celles*, que és la conversió lingüística de Frei (1939), tal com fa notar Gràcia (2002: 812).

4.2.3.3. Compostos formats per la combinació de dos sintagmes.

Butimarc és un mot compost format per dos cognoms que ha perdut la seva estructura complexa i s'ha reduït a un sol morfema. *Pere Sioi* és un renom de caràcter burlesc que conté la interjecció *oi*. Aquest element lèxic és una partícula interrogativa amb què s'expressa la conformitat amb el que s'acaba de dir. Serveix per demanar la confirmació del que estem expressant, l'assentiment a una afirmació o una demanda, i equival a *¿veritat?*

4.2.3.4. La reduplicació morfològica.

Cabré (2002: 894) explica la *reduplicació* quant a hipocorístics (apartat 4.1.7.3.). Aquí la reduplicació és vista com un procés que copia i repeteix tot el mot base i forma mots compostos. El resultat és una paraula formada per dos elements de la mateixa classe que mantenen una relació de coordinació. En *Carratxíc-carratxoc* s'observa que hi ha alternança de la vocal tònica. La [i] és a la primera part, molt sistemàticament en català; la [a] és

generalment la vocal tònica de la segona part, però en aquest cas és la [o]. També es pot comentar que en aquests compostos l'accent principal és el de la dreta.

4.3. Estructures sintàctiques dels renoms de Sant Pere de Ribes

4.3.1. Sintagmes nominals: aposicions

Els renoms són noms; per tant, la seva estructura sintàctica està formada per un nom o un sintagma nominal i solen portar complements adjunts o modificadors. Tanmateix, els renoms són noms propis amb característiques dels noms comuns. Segons Martí (2002: 1290-1335), els noms comuns tenen significat propi i denoten classes d'objectes; els noms propis, en canvi, no tenen cap significat i denoten directament un element de la realitat. Tot i que la frontera entre noms comuns i noms propis és clara, en els renoms els seus usos estan intercanviats atès que tenen el seu origen en noms comuns.

Els renoms poden portar especificador, per exemple *Vell Verd* o *Estevet Manyà*. En el primer exemple, un nucli nominal és complementat per un adjectiu. En *Estevet Manyà* hi ha un nom de pila seguit d'un nom referit a un ofici que afegeix informació al nucli, un esquema molt productiu en els renoms ribetans. Aquests especificadors (*Manyà*, *Verd*) són aposicions. També ho són els renoms que tenen un nom propi en segona posició en el sintagma nominal, per exemple *Metge Pere*, *Tio Juanito*, *Mossèn Anton* o *Senyor Emilio*; pragmàticament, per raons de cortesia en aquests casos no funciona **Juanito Tio* ni **Emilio Senyor*.

Molts renoms ribetans estan compostos per adjectius qualificatius en posició postnominal que modifiquen el nom amb el qual concorden en gènere i nombre, per exemple *Vella Pelada*, *Adroguer Vell*; de vegades però, aquest acord no ocorre (apartat 4.1.1.). *Agutzil Manquet* es podria considerar un exemple d'adjectiu relacional, ja que no es pot introduir entre els dos components cap adverbí que indiqui una graduació.

4.3.2. Sintagmes preposicionals com a complements adjunts del nom

La preposició *de* és present en la composició d'un bon nombre de renoms ribetans. Seguint Sancho (2002: 1697), *de* és una de les preposicions àtones que es caracteritzen perquè són monosil·làbiques i, excepte *per a*, totes són simples. Semànticament presenten un significat abstracte. Tenen la particularitat que precedeixen el SN.

En *Cap de Cavall* la preposició *de* indica propietat; en *Cap de Calç* introdueix matèria. En *Josepet de la Fustera* i *Grossa de l'Hostal* denota origen, seguint Badia (2002: 1624).

D'altra banda, *Cap damunt de les cases* i *Cap davall de les cases* estan compostos per sintagmes preposicionals que són complements locatius. Les composicions d'aquests sintagmes poden referir-se a diferents categories i costaria determinar a quines, atès el component oral del renom: *cap* com a *inici* o *topall* o també com a *direcció*. Pel que fa a *damunt*, com a nom és una locució prepositiva o adverbial (*al damunt*) i sense l'article és una preposició. En cas que sigui *d'amunt*, *amunt* podria ser un adverbi que significa *en direcció de baix a dalt*. Aquesta preposició porta el prefix *-a* que denota la direcció. Pragmàticament, indiquen díctics que tenen la mateixa estructura però són antònims quant a significat.

4.3.3. Coordinació copulativa sintagmàtica

Jornal i mig o *Penca i morro* presenten elements coordinats mitjançant la conjunció copulativa *i*. La coordinació copulativa suposa una relació d'addició entre els membres de l'encadenament sintagmàtic en què el segon membre completa el primer, de manera que el primer membre controla el segon. Des del punt de vista pragmàtic, Serra i Prunyonosa (2002: 2211) fan notar que en l'enunciació d'aquestes estructures el receptor ha de poder relacionar els membres enllaçats en tant que parlen del mateix; per això no serien gramaticals construccions com **Mig i jornal*. En canvi, sí que funciona gramaticalment *morro i penca*.

4.3.4. Renoms amb numeral

A Brucart (2002: 1572) s'explica els casos que tenen un numeral en la seva composició: *Dos Diners*, *Siete Camas*, *Quatre ulls* o *Milhomes* (lexicalitzat). El numeral, a l'esquerra, és un quantificador que funciona com a nucli del sintagma nominal.

Deu més és un renom que expressa "la voluntat d'apostar deu monedes més al joc de cartes", per tant, hauria d'acabar amb signe d'admiració. Conté en la seva estructura un numeral i un quantificador quantitatiu invariable, en què s'acceptaria la construcció amb *de*: *Deu de més!*

5. BREU COMPARACIÓ ENTRE ELS TRES TIPUS DE RENOMS RIBETANS

Com s'ha indicat a l'apartat 1.3.1, en aquest treball s'han etiquetat els renoms com a *noms de casa*, *motius nous* i *motius actuals*. Han estat tractats majoritàriament els noms de casa, però un cop comparats aquests tres grups s'ha copsat que hi ha diferències notables entre ells.

Sense fer anàlisis rigoroses, es determina que els noms de casa són més llargs que els motius moderns. Els primers tenen fins a sis síl·labes, mentre que els motius nous en tenen entre tres o quatre, i els motius actuals entre una i tres.

Molts hipocorístics dels motius nous provenen de prenomes castellans, però diferentment dels renoms tradicionals, aquests són truncats per l'esquerra a la manera castellana; molts acaben en *-i*, tant per a motius masculins com per a femenins: *Sindi*, *Sapri*. En aquest grup no hi consten noms de pila en forma plena.

Molts motius nous enuncien mots castellans: *Conejo*, *Dientes*, *Cascabullo*, *Pollo*, *Padrecito*, *Ojo de Àguila*, *Sonrisas*. Alguns denotarien expressions xocants per als catalanoparlants: *Mi-Ramón*, *Pacà*. En general són molt expressius i descriuen característiques personals i metafòriques, com ara *Pit de Ferro*, *Mut* o *Ferro Calent*.

Hi ha gentilicis en els motius nous, com *Madrikenyo*, i gentilicis falsos creats per analogia com *Coreano*, *Ianqui*, *Indio* o *Suec*, de caràcter burlesc. També es perceben aquests aspectes en els motius actuals: *Moro*.

La mostra de motius actuals amb què s'ha treballat és molt curta; així i tot, potser es copsaria que no són tan expressius i afectius com els motius nous. Cal dir que se n'han trobat de metafòrics referits a animals (*Gato*, *Rata* o *Cavall*).

Alguns motius nous indiquen marques comercials, anuncis i programes televisius dels anys seixanta i setanta: *No-do*, *Kempes*. Els motius actuals es refereixen a les nominacions que els portadors usen a les xarxes socials de les noves tecnologies (*Loiro*).

Els motius nous no tenen gaires diminutius, i encara menys els motius actuals. Aquests últims incorporen grafies alienes al català, presumiblement de l'anglès. Alguns motius són merament sons sense significat (*Tylon*, *Meits*, *Koin*).

A partir dels noms de casa tradicionals s'han creat alguns motius dels descendents, que s'han truncat per l'esquerra, per exemple *Millu*, de *Millonari*; *Pins*, de *Pinzell* o *Burgui*, de *can Bruguera*.

Algunes persones porten per motiu el seu nom de casa tradicional (*Barraca*) o són anomenats com els diuen a casa seva (*Patufa*).

6. CONCLUSIONS

Partint de la base que s'haurien de fer anàlisis més rigoroses sobre molts aspectes, en aquest estudi s'ha comprovat que els renoms són diferents segons la classe social i l'època en què s'han originat. També s'ha verificat que és determinant el context en què han estat creats,

arribant a la conclusió que responen a llocs comuns dels veïns que, o bé concerneixen la comunitat, o bé comparteixen, per exemple, uns mateixos programes televisius.

S'ha pogut constatar també que hi ha diferències entre els renoms masculins i els femenins. Els renoms femenins són menys variats i menys expressius. Només citen noms de pila, diminutius de noms de pila i hipocorístics, on hi ha la marca d'afectivitat.

Lingüísticament, s'ha verificat la riquesa semàntica i creativa dels renoms. També s'ha verificat que la diacronia i l'oralitat hi provoquen canvis morfològics importants. Tanmateix, un fet desconcertant ha estat que la gent majoritàriament no s'hagi preguntat mai d'on venen els noms de casa que usa quotidianament.

També s'ha comprovat que aquests sistemes de nominació no funcionen igualment a tot arreu. És una constatació que sorgeix després d'haver estudiat també els noms de casa de Flix, a la Ribera d'Ebre. Clarament, però, en ambdós indrets s'ha manifestat un fil conductor que ha centrat la creació dels seus respectius renoms. A Flix, giraven a l'entorn del riu Ebre i de les activitats que antigament s'hi duïen a terme; a Sant Pere de Ribes, aquestes nominacions s'han creat associades al món de la pagesia.

Respecte si els motius moderns esdevindran noms de casa, la conclusió és que no. Actualment, la diferenciació entre individus és clara per la diversitat de noms i cognoms provocada per la immigració i la globalització. Els infants són anomenats pels noms i cognoms a l'escola. Els tipus de família també han canviat. La mobilitat comporta que la vida d'una persona no se centri en un sol habitatge. No obstant això, per raons de cohesió social, encara existeix la mateixa necessitat d'antany d'individualitzar les persones i anomenar-les "d'una altra manera" mitjançant els renoms.

BIBLIOGRAFIA

ALBÀ, J., A. FERRET, F. FONT, LL. MILÀ, C. MIRET CUADRAS (2013) *Cinc segles tocant campanes. Una aproximació a les campanes, els campanars i els campaners del municipi des del segle XVII al XXI*. Separata del Programa de Festa Major de Sant Pere de 2013, Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

ALTAVEU DE SANT PERE DE RIBES, L' (2004-2018) Revista mensual gratuïta, Sant Pere de Ribes.

BADIA I MARGARIT, A.M. (1995) *Gramàtica de la llengua catalana, descriptiva, normativa, diatòpica i diastràtica*. Barcelona: Edicions Proa.

BADIA, T. (2002) "Els complements nominals" dins *Gramàtica del català contemporani*. Volum 2, Barcelona: Editorial Empúries. 1591-1639.

BRUCART, J.M., G. RIGAU (2002) "La quantificació" dins *Gramàtica del català contemporani*. Volum 2, Barcelona: Editorial Empúries. 1519-1588.

CABRÉ MONNÉ, T. (2002) "Altres sistemes de formació de mots" dins *Gramàtica del català contemporani*. Volum 1, Barcelona: Editorial Empúries. 889-932.

COLL MILÀ, P., J. MIRET MESTRE (2015) *De Ribes a Cuba: petites històries dels americanos*, Separata del Programa de la Festa Major Sant Pau 2015, Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes, Diputació de Barcelona.

CUADRAS PAGÈS, J.M. (1998-1999) *Coneguem el nostre terme i les masies. Caminades per Ribes i el Garraf*, Sant Pere de Ribes: Els Xulius-CSR, Col·lecció Les Creus, 3.

DALMAU, E., GLÒRIA RELLO (1999) *Sant Pere de Ribes. Recull d'informació sobre el municipi*. Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

DIEC= Institut d'Estudis Catalans (2007) *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, SAU i Edicions 62, SA; 2a Ed.

DCVB = ALCOVER, A.M. i MOLL, F. de B. (1963) *Diccionari català-valencià-balear*. Edició electrònica 2001-2002.

GRÀCIA, LL. (2002) "Formació de mots: composició" dins *Gramàtica del català contemporani*, Volum 1. Barcelona: Editorial Empúries, 777-829.

FERRET BAIG, A., J. GARRIGA QUADRAS, J. MESTRE RAVENTÓS, X. MIRET MESTRE, R. NIU QUADRAS, J-L PALÀCIOS (1984) *Motius i noms de cases de Ribes, Puigmoltó, Vilanoveta i les Torres*. Separata del Programa de la Festa Major Sant Pere de 1984, Sant Pere de Ribes: Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

FRANCO I FRANCO, F. PUIG I BISBAL, T. (2013) *Història de l'Escola Pública Unitària i Mixta del poble de Puigmoltó, entre la utopia i la realitat (1931-1983)*. Sant Pere de Ribes: Agrupació Social i Cultural de Puigmoltó.

- MARTÍ PAGÈS, N. (2013) *Masies i masovers de Ribes. Testimonis d'uns oblidats*, Sant Pere de Ribes.
- MARTÍ GIRBAU, N. (2002) “El SN: Els noms” dins *Gramàtica del català contemporani*, Vol. 2. Barcelona: Editorial Empúries. 1281-1337.
- MESTRE I PLANAS, J. (2015) *Recull de pregons de Sant Pau*, Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.
- MIRET BUTÍ, R. (2005) *La mirada del pardal*, Sant Pere de Ribes.
- MOLL, FRANCESC DE B. (1982) *Els llinatges catalans*. Mallorca / Barcelona: Editorial Moll / Grup del Llibre.
- MOREU-REY, E. (1981) *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*. Barcelona: Col·lecció Llengua Viva-4, Editorial Millà.
- PICALLO SOLER, M.C. (2002) “L’adjectiu i el sintagma adjectival” dins de *Gramàtica del català contemporani*, volum 2, Barcelona: Editorial Empúries. 1641-1688.
- PUERTAS, D., O. DELGADO (2009) *Ribes des del cel*, Sant Pere de Ribes: Ajuntament de Sant Pere de Ribes.
- SANCHO, P. (2002) “La preposició i el sintagma preposicional” dins de *Gramàtica del català contemporani*, volum 2, Barcelona: Editorial Empúries. 1689-1796.
- SERRA, E., M. PRUNYONOSA (2002) “La coordinació” dins de *Gramàtica del català contemporani*, volum 3, Barcelona: Editorial Empúries. 2181-2245.
- SOLÀ, J., M-R LLORET, J. MASCARÓ, M. PÉREZ SALDANYA (2002) *Gramàtica del català contemporani*. Volum 3, Barcelona: Editorial Empúries.

ANNEX 1. Localització sobre el mapa dels noms de casa de Sant Pere de Ribes

Suport explicatiu

Aquest annex s'ha basat en un treball de recerca d'una alumna de batxillerat i també en un recull de cases d'*americanos* (que hi ha en aquest annex).

En l'annex hi figuren dos mapes, el primer per una visió de conjunt del nucli de Ribes de Sant Pere de Ribes i el segon amb l'ampliació de detall de l'àrea amb més concentració de noms de casa, sectors A, B, C, D, E i, parcialment, G.

Al mapa hi ha ubicats bona part dels noms de casa del nucli antic urbà, però no hi són els corresponents a les masies perifèriques. El mapa ha estat distribuït per sectors, tal com va confeccionar l'alumna de batxillerat. Els sectors F,G,H i I corresponen a Sota-Ribes, el Palou i el Palou Alt, Puigmoltó i les Torres, respectivament; els noms de casa hi han estat afegits a partir de les informacions aportades pels informants i per altres fonts. Els sectors corresponents a Puigmoltó i les Torres no s'han pogut situar dins del mapa per raons d'espai i se n'han fet aproximacions.

Al mapa, als extrems de les illes de cases s'han ubicat uns quants noms de casa. Aquestes nominacions determinen la ubicació dels noms de casa dels habitatges següents, que hi són situats correlativament. Aquesta correlació es pot veure al llistat de noms de casa que acompanya el mapa.

Quan en aquest llistat s'han afegit altres noms de casa que s'han trobat en diverses fonts (hem d'entendre que són els grups de noms de cases d'ubicació ambigua corresponents als sectors F,G,H i I) s'han marcat amb el símbol *. Aquests casos no s'han de considerar correlatius als altres noms de casa. A més, de vegades s'han suprimit nominacions que corresponien a corrals o magatzems. Aquesta eliminació ha interferit en la correlació de noms de casa i hem d'entendre-la com a aproximada i orientativa. La intenció és que quedi reflectida visualment en el mapa la distribució de les cases amb nom de casa que hi havia als anys vint del segle passat.

S'ha de tenir en compte que el mapa que ha servit de suport és actual i per això s'han situat els renoms sobre espais que ara estan distribuïts d'una altra manera. Moltes cases s'han enderrocat o se n'han construït de noves. De tota manera, l'estructura de la trama urbana és la mateixa que la d'aquella època.

Els noms de casa estan etiquetats com a *cases de parcers*, *masies*, *cases d'americano* i *cases modernistes*. Corresponen a diferents tipus d'habitatges segons l'estatus social. Tanmateix, cal remarcar que a les cases de parcers no vol dir que

necessàriament hi visqués una família de parcers, sinó que és merament una etiqueta i voldria indicar que és una casa de poble on hi vivia o hi viu una família d'origen humil.

En el cas de les cases d'*americano* queda evident que el nom de la casa com a edifici no correspon amb el nom de qui l'habitava. En el full que s'acompanya, amb una fotocòpia del recull titulat RETORN I LLEGAT es reflecteix aquest aspecte.

RETORN I LLEGAT

Cases d'americanos a Ribes.

Nom	Any	Adreça
Can Geló (Josep Mestre Mestre)	1875	Andreu Malgà 10
Ca la Manuela (Joan Bertran Miret)	1868	Major 9
Ca la Victòria (Pere Miret Roig)	1869	Major 10
Can Magí Butí (Joan Bertran Quadres)	1870	Major 11
Els Xulius (Joan Bertran Quadres, dedicada a escola)	1878	Major 13
Cristòfol Carbonell Massó	1870	Major 18
Miquel Bertran Miret	187?	Plaça de la Font 3
Cal Ros (Joan Roig Cartró)	187?	Plaça de la Font 5
Can mossèn Anton (Gil Miret González)	1868	Plaça de la Font 6
Can Pere Miret (Pau Jaques Colomer, Pau Callat)	1879	Pi 20
Can Miqueló (Sadurní Bertran Miret)	1875	Pi 25
Can Planes (Josep Planes Carbonell)	1864	Pi 27
Joan Giralt Massó	1876	Pi 36
Joan Giralt Massó	1876	Pi 38
Antoni Bertran Pagès	1876	Pi 40
Cal Metge Pere (Aleix Bertran Pagès)	1876	Pi 42
Cal Doctor Quadres (Cristòfol Quadres Massó)	1874	Palou 15-17
La Granja (Isidre Jaques Comes)	1861	Racó 20
Can Simon (Josep Jaques Colomer)	1886	Nou 3
Can Punxes (Ramon Mestre Mestre)	1911	Plaça Marcer 4
Can Magí del Pis o ca la Senyora Rafel (Manuel Rossell Roig)	1890	Plaça Marcer 10
Can Panxo (Francesc Mestre Mestre)	1890	Plaça Marcer 11
Can Torrents o can Pau Quadres (Pau Quadres Massó)	1889	Plaça Marcer 12
Can Bosch	1886	Plaça Marcer 13
Can Jove (Jaume Roig Coll)	1881	masia

Font:

X. Miret Mestre. "Els 'americanos' de Ribes". "Americanos" "Indianos": Arquitectura i urbanisme al Garraf, Penedès i Tarragonès (Baix Gaià), Vilanova i la Geltrú: Biblioteca-Museu Balaguer, 1990, p. 21-35.

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
A	can Cap d'avall de les cases	Major			parcer	
A	can Manco	Major			parcer	
A	ca la Madrona	Major	*		parcer	
A	can Tori	Major			parcer	
A	can Feliu	Major			parcer	
A	can Serafí	Major			parcer	
A	cal Monjo	Major			parcer	
A	cal Carreter	Major			parcer	
A	ca la Nisa	Major			parcer	
A	cal Senyor Ramon	Major	*		parcer	
A	ca la po-roja	Major		Purroja	americano	
A	cal Noiet Sabater	Major			parcer	
A	ca la senyora Victòria	Major	*	la Victòria	americano	
A	can Garriga	Major	*		parcer	
A	can Castany	Major	*		parcer	
A	ca l'Agutzil	Major			parcer	*
A	cal Ros	plaça de la Font			americano	
A	can Miquel de la Farmàcia	plaça de la Font	*		americano	
A	can Mossèn Anton	plaça de la Font			americano	
A	can Llebre	les Planes			parcer	
A	can Ramon del Corral	les Planes	*		parcer	
A	can Monterde	les Planes	*		parcer	
A	can Jaume de la Masia	les Planes	*		parcer	
A	can Cabaler	les Planes			parcer	
A	ca la Tereseta Llevadora	les Planes	*		parcer	
A	can Butí Marc	Mossèn Malgà			parcer	
A	can Ganset	Mossèn Malgà	*		parcer	
A	can Queixalot	Mossèn Malgà		Caixelot	parcer	

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
A	ca la Zenòbia	Mossèn Malgà		Senobia	parcer	
A	can Lleganya	Mossèn Malgà			parcer	
A	can Miret de les Planes	Major			parcer	
A	ca la Puforta	les Planes	*	Po-forta	parcer	
A	can Miru d'en Pau de Sant Pau	plaça de la Font	*		parcer	
A	ca la Marieta Gallinera	plaça de la Font	*		parcer	
A	ca la Gallinera	plaça de la Font			parcer	
A	can Pujol	Mossèn Malgà	*		parcer	
A	can Pere Joan	Sant Pere			parcer	
A	can Barril Llauner	Sant Pere	*		parcer	
A	can Santacana	Sant Pere	*		parcer	
A	can Manelic	Sant Pere			parcer	
A	can Manetes	Sant Pere			parcer	
A	Lola de ca la Juana	Sant Pere	*		parcer	
A	cal Baster	plaça de la Vila			parcer	
A	cal Nan	plaça de la Vila			parcer	
B	can Pelivint	Mossèn Malgà			parcer	
B	can Catarrac o can Popes	Mossèn Malgà			parcer	
B	can Guineu	Mossèn Malgà			parcer	
B	can Queixalot	Mossèn Malgà			parcer	
B	can Xicallo	Mossèn Malgà			parcer	
B	can Geló	Mossèn Malgà			americano	
B	casa Cremada	Mossèn Malgà			parcer	
B	ca l'Espetec	Mossèn Malgà			parcer	*
B	cals Cubanos	Mossèn Malgà			parcer	*
B	can Lolo	Mossèn Malgà			parcer	*
B	ca la Manuela	Major			americano	*
B	can Magí Butí	Major			americano	

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
B	can Roda	Ajuntament			parcer	
B	can Lau	plaça de la Vila		Laó, Lao	parcer	
B	cal Noiet	plaça de la Vila			parcer	
B	ca la Magina	plaça de la Vila			parcer	*
B	ca la Paula o can Lenci	plaça del Centre			parcer	
B	can Fanosa	plaça del Centre	*		parcer	
B	can Cargolí	plaça del Centre			parcer	*
B	can Calent	plaça del Centre			parcer	*
B	ca la Brisa	plaça del Centre			parcer	
B	can Manel	Pi			parcer	
B	ca la Juanita	Pi			parcer	
B	can Marcelino	Pi	*		parcer	
B	can Comprativa	Pi			parcer	
B	can Torreta	Pi			parcer	
B	can Barretet	Pi		Barratet	parcer	
B	can Burra Vella	Pi			parcer	
B	can Son	Pi			parcer	
B	ca l'Arençader (cups de)	Pi			parcer	
B	la Fàbrica	Pi	*		parcer	
B	can Gallofré	Pi	*		americano	
B	can Planas	Pi	*		americano	
B	can Xeràpit	Pi		Xaràpit	parcer	
B	can Pepeta	Pi		Papeta	parcer	
B	can Maurici	Pi		Murici	parcer	
B	can Peret Boter	Pi		Paret Boter	parcer	
B	cal Boter	Pi			parcer	
B	ca l'Aurèlio	Pi	*		parcer	
B	can Muç	Pi			parcer	

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
B	can Sileta	Pi			parcer	
B	can Quirico	Pi		Crico	parcer	
B	la Casota	Pi			parcer	
B	can Xicotell	Pi			parcer	
B	can Xerric	Pi			parcer	
B	can Malura	Pi			parcer	
B	ca la Quima	Pi			parcer	
B	can Mosso Milà	Pi			parcer	*
B	can Pere Miret (Pau Callat)	Pi			americano	*
B	can Planes	Pi			americano	*
B	can Miqueló	Pi			americano	
B	cal Metge Pere	Pi			americano	
B	can Jombis	Sant Josep			parcer	
B	ca l'Enric de la Torreta	Sant Josep	*		parcer	
B	can Pauet del Nas	Sant Josep	*		parcer	
B	can Paf	Sant Josep			parcer	
B	can Maginet	Sant Josep	*		parcer	
B	can Matxo Vell	Sant Josep			parcer	
B	ca la Isabel de can Bertran	Sant Josep	*		parcer	
B	ca la Teresa Montgròs	Sant Josep	*		parcer	
B	can Xurrilla	Pi			parcer	
B	can Fesol	Pi			parcer	
B	can Gos de Falda	Pi			parcer	
B	can Martellet	Pi		Martallet	parcer	
B	can Buina	Pi			parcer	
B	cal Ros	Pi			parcer	
B	la Torreta	Pi			parcer	
B	can Tineta	Pi			parcer	

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
B	can Llampaiès	Pi			parcer	
B	can Poma	Pi			parcer	
B	les Isabelites	Pi		Isabelitas	parcer	
B	can Cap damunt de les Cases	Pi		can Milanet	parcer	
B	can Sebastià en Xacona	camí d'Olivella		Xiconà	parcer	
B	can Pau Artigas	masia			masia	
B	can Maniquildo	Escorxador		Mariquindo/Maniquindo/Mariquín dol	parcer	
B	la Foradada	Calvari			parcer	
B	can Feliu	Calvari			parcer	
B	can Milanet	Calvari			parcer	
B	can Cotxa	Calvari		Cotxe	parcer	
B	ca la Mameta	Calvari	*		parcer	
B	can Pau de Sant Pau	Sant Pau			parcer	
B	can Pau Cego	Sant Pau	*		parcer	
B	can Gayarra	Sant Pau		Gayarre	parcer	
B	can Senyor Emilio	Sant Pau			parcer	
B	can Pere en Màrtir	Sant Pau		Pere Màrtir	parcer	
B	can Vinyes	la Palma	*		parcer	
B	can Tuietes	la Palma		Toietes	parcer	
B	can Po-Jeroni	la Palma		Pu Geroni	parcer	
B	can Butí	la Palma			parcer	
B	can Facciós	la Palma			parcer	
B	can Zidret d'en Zidro	Barceloneta		Sidret d'en Sidro	parcer	
B	ca la Paula dels Ous	Barceloneta			parcer	
B	can Vinyals	Barceloneta	*		parcer	
B	can Sarri	Barceloneta			parcer	
B	can Llebre	Barceloneta			parcer	

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
B	can Felip	Barceloneta			parcer	
B	can Nelo	Barceloneta			parcer	
B	can Renegat	Barceloneta			parcer	
C	can Torrents	Marina	*		parcer	
C	can Joanet Paleta	Marina			parcer	
C	la Fassina	de la Pau				
C	can Peña	de Sitges			parcer	
C	can Milanet	de Sitges			parcer	
C	can Mestre Xic	Nou			parcer	
C	can Llampaietes	Nou			parcer	
C	Carreter	plaça Marcer			parcer	
C	ca l'Almirall	plaça Marcer	*		parcer	
C	can Punxes	plaça Marcer			americano	
C	can Rigual	plaça Marcer	*		parcer	
C	ca la Tia Llevadora	plaça Marcer	*		americano	
C	can Panxo	plaça Marcer			americano	
C	can Magí del Pis	plaça Marcer		ca la Rafel	americano	
C	can Bosch	plaça Marcer			americano	*
C	can Xicona	plaça Marcer				*
C	Pau Muntanyès	Víctor Balaguer			parcer	
C	ca l'Angelina	Víctor Balaguer			parcer	
C	ca l'Anton Paleta	Víctor Balaguer			parcer	
C	can Jofre	Víctor Balaguer	*		magatzem	*
C	cal Ros	Jaume Balmes		ca la Rosalia	parcer	
C	can Teresa Milana	Jaume Balmes			parcer	
C	ca l'Estevet Manyà	Major		Estevet mecànic	parcer	
C	can Giralt	Major	*		americano	
C	can Magí Butí	Major			americano	

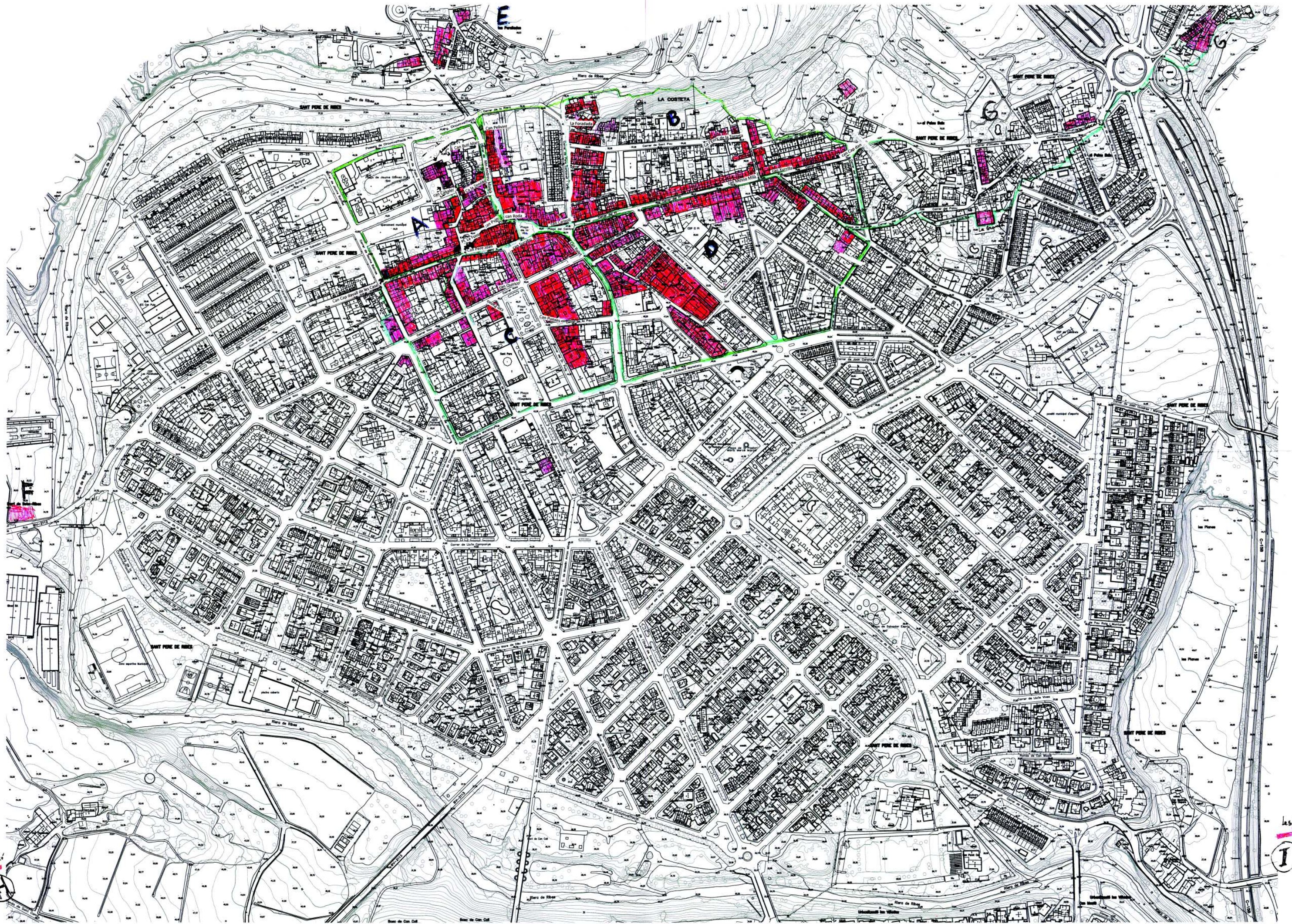
SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
C	ca la Senyora Manuela	Major			americano	
C	can Manció	Major		Mansió	parcer	
C	can Tori	Major			parcer	
C	can Vàries	Major			parcer	
C	ca l'Enriqueta	Major	*		parcer	
C	can Xeràpit	plaça de la Font			modernista	
C	can Mossèn Anton	Sant Pere			americano	
C	can Cabestrillos	Sant Pere			modernista	
C	ca la Llevadora	Sant Pere	*		parcer	
C	cal Forner Vell	Sant Pere			parcer	
C	can Sucabu	Sant Pere		Subcabo	parcer	
C	can Santacana	Sant Pere	*		parcer	
C	ca la Quima	plaça de la Vila			modernista	
C	can Pau de l'Hostal	plaça de la Vila			parcer	
C	can Ralet	plaça del Centre			parcer	
C	can Ventura Baster	plaça del Centre			parcer	
C	can Josepet Fuster	Nou			parcer	
C	cal Sastre	Nou			parcer	
C	can Ramos	Nou	*		parcer	
C	can Pis-can Llebre	Nou			parcer	
C	can Quirico	plaça Marcer			parcer	
C	can Bosch	plaça Marcer			parcer	
C	can Deumés	plaça Marcer			parcer	
C	can Tabola	Ensenyament			parcer	
C	can Pau Muntanyès	Ensenyament			parcer	
C	can Ventureta	Onze de Setembre			parcer	
D	can Xurei	carreró de la Torreta		Xurrell, Xorei	parcer	
D	can Xic Milà	carreró de la Torreta			parcer	

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
D	can Guixes	carreró de la Torreta			parcer	
D	can Peret Macià	carreró de la Torreta			parcer	
D	can Gaspa	carreró de la Torreta			modernista	
D	can Figots	carreró de la Torreta			parcer	
D	can Pau Roig	carreró de la Torreta			modernista	
D	can Calisto	carreró de la Torreta	*		parcer	
D	can Cotxa	carreró de la Torreta			parcer	
D	can Mestre Xic	Sant Sebastià			parcer	
D	ca la Gelona	Sant Sebastià			parcer	
D	ca l'Espetec	Sant Sebastià			parcer	
D	ca la Vicenta	Sant Sebastià	*		parcer	
D	can Guillaumes	Sant Sebastià			parcer	
D	can Pinzell	de Sitges			parcer	
D	ca la Gravada	de Sitges			parcer	
D	can Garsa	de Sitges			parcer	
D	ca la Sisca	de Sitges	*		parcer	
D	can Colom	de Sitges			parcer	
D	ca la Gelona	de Sitges			parcer	
D	can Baldomero	de Sitges			parcer	
D	cal Sabater	Sant Isidre			parcer	
D	cal Ros de Liona	Sant Isidre	*		parcer	
D	can Puça	Sant Isidre			parcer	
D	can Patata	Sant Isidre			parcer	
D	ca l'Arengader (cups de)	Sant Isidre			parcer	
D	can Guineu o ca la Juana	plaça del Centre			parcer	
D	ca la Brígida	plaça del Centre			parcer	
D	can Betllu	Pi		Vetllo, Betllo	masia	
D	ca la Juana	Pi			parcer	

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
D	can Pau Artigas	Pi			parcer	
D	can Carmelitu	Pi	*		parcer	
D	can Briansó	Pi			parcer	
D	can Maurici	Pi		Murici	parcer	
D	can Simon	Sant Isidre		Xicu Jove	parcer	
D	can Xicu Jove	Sant Isidre		Simon		
D	can Juliana	Sant Isidre			parcer	
D	can Pere Miret	Pi			americano	
D	can Peret Boter	Pi			parcer	
D	can Tulia	Pi		Trulia	parcer	
D	cases noves	Pi	*		americano	
D	cases noves (2)	Pi	*		americano	
D	cases noves (3)	Pi	*		americano	
D	can Joan Milà	Pi	*		casa pairal	
D	can Xiconet	Milana			parcer	
D	can Mal de Ventre	Milana			parcer	
D	can Fanigola	Milana			parcer	
D	ca l'Escorçaire	Milana		Escursaire	parcer	
D	can Gabaldà	Milana			parcer	
D	can Celestino	de Sitges			parcer	*
D	can Pere Maria	Milana			parcer	
D	la Granja	Racó			americano	
D	can Fesol	Milana	*		parcer	
D	la Carretera	Milana	*		parcer	
D	can Blanch	Milana	*		parcer	
E	can Miret de les Parellades	les Parellades			parcer	*
E	can Sidret	les Parellades			parcer	*
E	can Carbonell	les Parellades	*		parcer	*

SECTOR	NOM DE CASA	CARRER	NO APAREIX AL LLISTAT DE 1984	ALTRES GRAFIES/NOMS	TIPUS CASA	UBICACIÓ AMBIGUA
E	can Lluís	les Parellades	*		parcer	*
E	can Castellà	les Parellades			parcer	*
E	can Campana- Guillem	les Parellades			parcer	*
	can Toni del Forn	les Parellades			parcer	*
	cal Pastor	les Parellades			masia (44)	
F	la Fassina	les Parellades			parcer	*
F	Guaita-timbes	Sota Ribes			masia	*
F	can Deu m'ajudi	Sota-Ribes			parcer	*
G	can Colom	el Palou			parcer	*
G	can Po-Virella	el Palou			parcer	*
G	can Flauta	Jesús (Palou)			masia (45)	
G	can Jaumet Bo	Palou			parcer	*
G	can Giralt	d'Olivella			masia	
H	ca la Bet	Puigmoltó		Labet, l'Avet	parcer	*
H	Po-Fort	Puigmoltó		Pu-Fort	parcer	*
H	can Bigaló	Puigmoltó	*		parcer	*
H	can Bocoli	Puigmoltó			terratinent	*
H	can Galeus	Puigmoltó				*
I	can Miret de les Torres	Les Torres				*

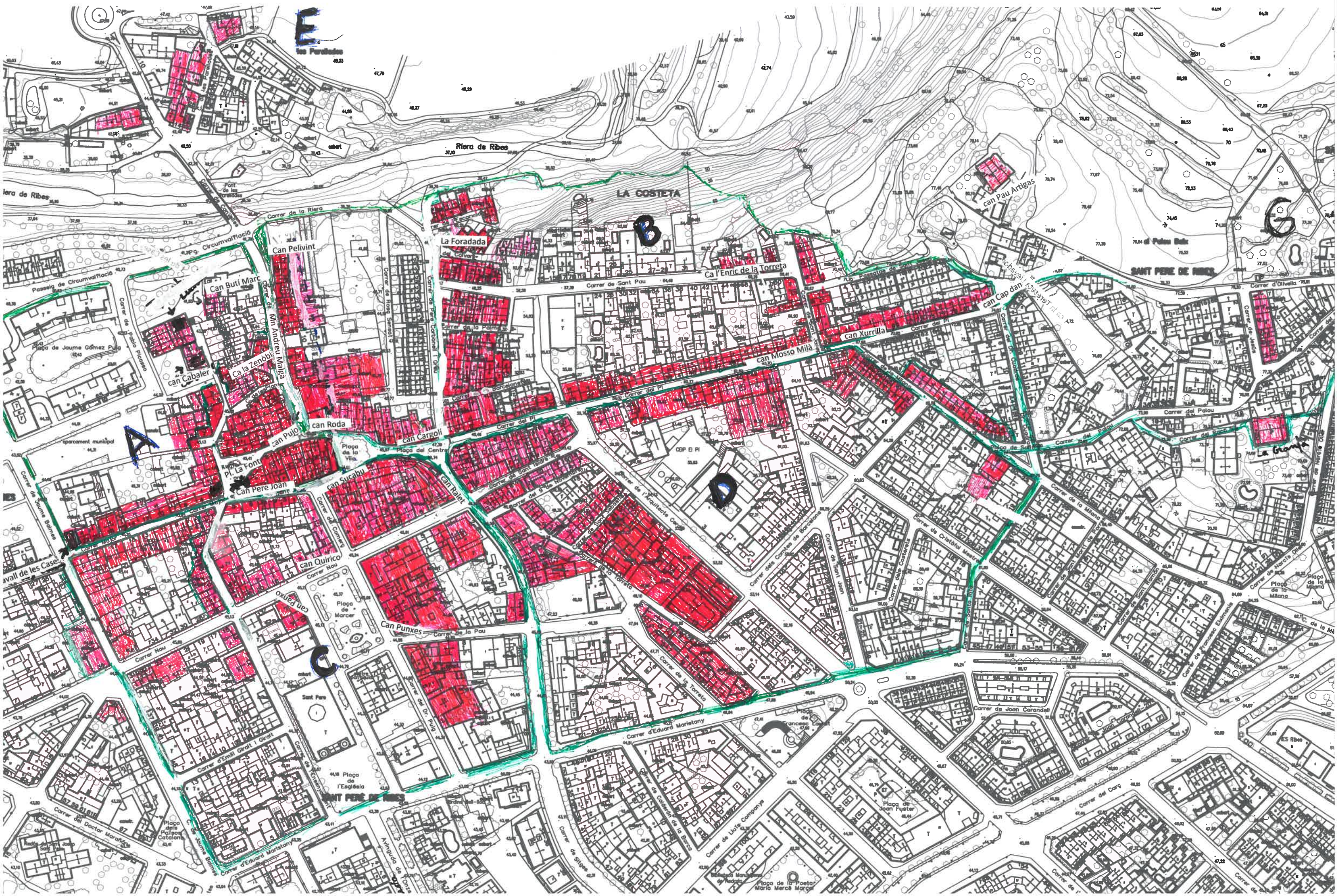

les Torres

I

ANNEX 2. Localització sobre el mapa dels noms de les masies de Sant Pere de Ribes

1. Can Giralt
2. El Corral de Capdet
3. Can Climent
4. La Serra
5. La Masieta
6. Can Ramon
7. Can Ramonet
8. Can Vidal de la Serra
9. Can Jove
10. Can Fontanals
11. Can Mironet del Bosc
12. Can Sidro
13. Montgròs
14. Can Barba, a La Coma
15. Can Pere de la Plana
16. Can Marcer de la Penya
17. El Corral d'en Pujol
18. Les Casetes
19. Mas d'en Giralt
20. Ca l'Escolà
21. Can Lloses
22. La Carretera
23. Can Quadres de la timba
24. Can Mestre dels Clapers
25. Can Peret Coll
26. Ca l'Almirall de la Font
27. Can Baró de la Cabreta
28. Can Bertran
29. Can Bruguera
30. Can Martí de Mas Roig
31. La Torre del Veguer
32. Xoriguera
33. Solers
34. Can Puig
35. Sant Pau
36. Can Coll
37. Can Miret de les Torres
38. Can Parés
39. Can Vidaló
40. Mas Berenguera
41. El Clot dels Frares
42. Els Cocons
43. El Racó

Informació extreta del llibre *Masies i masovers de Ribes. Testimonis d'uns oblidats*, de Núria Martí Pagès

ANNEX 3. Recull de renoms, Programa de Festa Major, 1984

Festa Major de Sant Pere
Ribes, 1984

MOTIUS I NOMS DE CASES DE RIBES, PUIGMOLTÓ, VILANOVETA I LES TORRES

Anton Ferret i Baig
Joan Garriga i Cuadras
Josep Mestre i Raventós
Xavier Miret i Mestre
Rosa Nin i Cuadras
Josep-Lluís Palàcios

Ribes, juny de 1984

EDITA LA REGIDORIA DE CULTURA DE L'AJUNTAMENT DE
SANT PERE DE RIBES

A

Abet *Cala Bet*
 Adroguer vell
 Agapito
 Agulla
 Agustí
 Agutzil
 Agutzil baldufa
 Agutzil manquet
 Agutzilet
 Aleix
 Aligot
 Andreuet
 Angeleta
 Angelita
 Anton paleta
 Arengader
 Arts-i-oficis
 Azaña

B

Baldomero
 Balutxu
 Barba
 Barber
 Baró
 Barones
 Barraca
 Barretet
 Barrinaire
 Baster
 Benet
 Bercoc
 Berra
 Berruga
 Blanc
 Bisbe Caixal
 Boca de calaix
 Boca gran
 Bocoli
 Bolitx
 Bonic
 Bori
 Bordeus
 Borni

Boter

Botinet

Bragueta santa

Brigida

Brisa

Buina

Burra vella

C

Cabaler
 Cabestrillos
 Calent
 Campana
 Canela
 Cantó
 Canyellenca
 Cap d'amunt de les cases
 Cap d'avall de les cases
 Cap de calç
 Cap de cavall
 Cap-gros
 Cargoli
 Carmelito
 Carnisser nou
 Carnisser vell
 Carratxic-carratxoc
 Carreter
 Casa Cremada (la)
 Casa Gran (la)
 Casa Vella
 Cases-rojes
 Casota (la)
 Castellà
 Catarrac
 Cava-guixes
 Cavall-tonto
 Cavaller
 Cavallo (la)
 Cecília
 Celestino
 Cella-blanc
 Cendra
 Cirereta
 Climent
 Climentó

Can Peret Coll.

Coix

Colom

Comadrona dels gossos

Comaretes

Comprativa (can)

Correus (la de)

Cosme

Costeta

Costurera

Cotilla

Cotorrita

Cotxa

Crico

Cristina

Cubanos (els)

Cubellada

Cues (les)

Cugullada

D

Déu-m'ajudi

Deu-més

Doctoret

Dos-diners

Drapaire

E

Enganya-pagesos

Esca

Escarbats (els)

Escolà

Escorçaire

Escura-llits

Esmolet

Espardenyera

Esperança

Esperanceta

Espetec

Esquilador

Esquilet

Esquirols (els)

Estevet-manyà

Eusebi

F

Facciós

Faló

Fanigola

Farmàcia (can)

Fart-de-fesols

Fava

Feina
Feliu
Fèlix de la calç
Fesol
Fesolet
Figots
Filosa
Flauta
Folet
Foradada (la)
Forner-vell
Friquita (la)

G

Galeus
Gallinera
Gallinot
Ganet
Ganut Pasculi
Ganso
Garsa
Gat-negre
Gayarre
Geló
Gelona
Gepet del Clot
Gepet d'en Jombis
Gorrut
Gos-de-Falda
Gos-gros
Granja (la)
Gras
Gris dels carç
Gregori
Grossa de l'hostal
Guaita-timbres
Guenyo de la Serra
Guillem
Guineu
Guixera
Guixes

H

Hereu Cotxa

Hereu Fuster
Hereu Menut

I

Inglès
Isabelites (les)

J

Jaquetes
Jaumet-bo
Jan
Jènies (les)
Joan del pis
Joanet d'en Zidro
Joanet paleta
Jombis
Jordi en Màrtir
Jornal-i-mig
Josepet de la fústera
Jove
«Juanita»
Juliana

L

Laieta
Lenci
Llagostí
Llagrimeta
Llarg de Can Coll
Llarg dels Cocons
Llarg de la Serra
Llebre
Lleganya
Llempalles
Llempaïetes
Llindai
Llosetes
Lluís de les cabres
Lolo
Lucas

M

Macià
Madró

Magí del Castell
Magí del Pis
Magí-gros
Magina
Magins (els)
Mal-de-ventre
Mal-hivern
Malura
Mamet
Manció
Manco
Manel d'en Lluís
Manel d'en Xeràpit
Mañelic
Manetes
Mano
Manola
Manuela
«Mañanas»
Marcelino
Margera
Maria-gran (en)
Marianos (els)
Maria-santa
Marieta
Mariquildo
Martellet
Marxentones
Masover
Mata-gats
Mata-pa de Solers
Matxo-vell
Menuts
Mestre-xic
Met del castell
Metge Pere
Mieta
Milanet
Milhomes
Millonària
Milot-boig
Mingo
Miqueló
Mironet
Miro

Can Jacas

Monjo
Mossa (en)
Mossa Barrinaire
Mossèn Anton
Mosseta
Mosso del rector
Mosso-Milà
Mosso-Puig
Muç
Mullena
Muntanyès
Murici

N

Nan
Nas
Nassos
Negre dels carç
Nelo
«Niño»
Nisa
Noi del cafè
Noiet
Noiet sabater

Nor, (la)
Nyuc

O
Ou-ferrat

P
Paf
Pagès-ric
Paisse
Panxa-ample
Panxito
Panxo
Paquita
Parici
Pascullí
Pastor
Pat
Patata
Pau Artigues
Pau-callat
Pau de la Gralla
Pau de l'Hostal
Pau de Sant Pau
Pau-soldat
Pau del tió
Paula
Paula dels ous
Peixet
Pelivint
Pelut
Penca-i-morro
Penya
Pep de l'Angelina
«Pepe»-negre
Pepeta
Pepsicola
Pepus
Percalo
Perdiu
Pere Joan
Pere Maria
Pere-sioi
Pere tau
Peret Boter
Peret del Carç

Can Pau Artigas,
una botiga al centre comercial de Ribes

Peret de la Clima
Peret Coll
Peret Macià
Peretó
Perrinos
Petit-son
Petus
Pià
Pilena
Pinyoner
Pioc
Pirata
Pirretes
Pissos (els)
Pitus
Pixa-brosses
Pixa-enagos
Pinzell
Plats-i-olles
Plom
Po-Comes
Po-Fort
Po-Jeroni
Poma
Popes
Popets

Po-rojas
 Porta-creus
 Po-Virella
 Po-Xacó
 Providència
 Pubill-xicotell
 Puça
 Punxes

Q

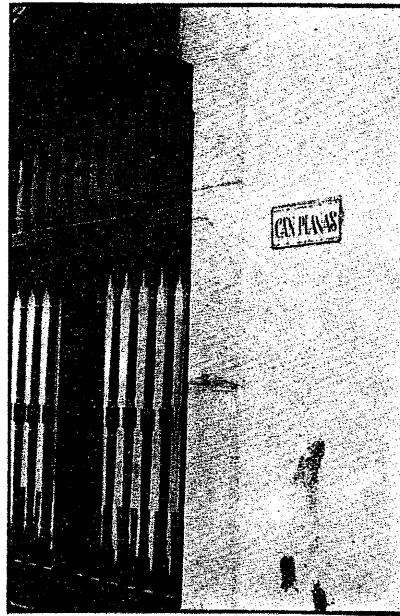
Quatre-figotes
 Quatre-ulls
 Queixalot
 Queralt
 Quim
 Quima
 Quimeta

R

Ragollat
 Ralet
 Ramonet
 Rata
 Reina
 Renegat
 Riteta
 Rito
 Roda
 Romani
 Roquer
 Ros
 Rosalia
 Rosa-malalta
 «Rosario»

S

Sabatera
 Sac
 Salvador de les Cabres
 Sarri
 Sàrria
 Sastre
 Satrot
 Saturno
 Sec

Can Planas, al popular carrer del Pi.

Secretàries (les)
 Segai
 Sendo
 Senyor Emili
 Senyor Ernesto
 Serafi
 Sivina
 Sileta
 Simon
 Soca
 Soques
 Soldat
 Sol-post
 Son
 Soneta
 Sopes
 Sord
 Sub-cabo
 Sub-pum-ja-està
 Susa

T

Tabaco
 Tabola

Tacó
Tana
Tano
Tano de l'Espetec
Tartraner
Tavernó
Teió
Teronet
Teixidor
Terraire
Tet
Tia
Tineta
Tio Juanito
Tio Pepe
Titó
Tomeu
Toneta
Toni del Forn
Torçat
Tori
Torreta
Totxet
Totxo
Trepitja-punxes
Tribulacions
Trulia
Tudet
Tuïetes
Txeca

V

València
Vàries
Varito
Vell-verd
Vella-pelada
Ventura-xiulador
Ventureta
Vetillo
Vicari
Vidaló
Vilanoveta (el)
Virolat

Can Macià, actualment al bell mig de la urbanització del mateix nom.

X

Xemeringa
Xera
Xeràpit
Xerric
Xicallo
Xic dels bonys
Xic d'en Falu
Xic-soques
Xico-jove
Xiconà
Xiconet
Xico-rossell
Xicotell
Xico-xic
Xiquet
Xiulador
Xixo
Xorei
Xoriguera
Xum
Xurrilla

Z

Zaus
Zenòbia
Zidro
Zidret

MOTIUS NOUS

A

Aranya
Aton

B

Benito
Berto
Betus
Boli
Bon
Braga
Budixos
Burgui
Butí-marc

C

Cabessón
Cabra
Cagdo
Calbo
Cap-gros
Capi
Cap-inflat
Caranda
«Carmen-collares»
Carreto
Carri
Cascabullo
Cavall de cartró
Cliques (els)
«Conejo»
Coreano
Corral
Cristus
Cuela
Cunsu

D

Dientes
Dimoni

E

Escarabat-negre
Esquitx
Estufa

F

Farmàcia
Feli
Felip
Feliça
Feliço
Ferro-calent
Fletxa
Foca
Forner-vella

G

Garri
Giovanni Papanni
Gordo
«Goyo»

I

Iaia
Iaio
Ianqui
Iegus
Indio
Infanticida

J

«Juanito»

K

Katanga
Kempes
Kubala

L

Làcios

Lal
Largo
Lau
Laura
Lauren
Letes
Lijeru
Lisso
Lletota
Loren

M

«Madrileño»
Mamà
Mamàs
Manela
Marcuela
Mari
Marrana
Messi
«Mezi»
Miles
Mininus
Miona
Mi-ramon
Mona
«Monze»
Moro
Mundos
Mut

N

Nana
Nani
Nano
«Negro»
Nen
Nena
Neni
Nervi
«Niña-moderna»
«Niña-bonita»
Niqui
«Nito»

«No-do»
«Nous-sommes»

O

Ojo-de-águila

P

Pacà
Paco-la-burra
Padrecito
Palau
Pantera
Papà
Papi
Pastera
Patateta
Peco
Pe-jacas
Pelat
Peli
Pells
Penjolls
Pepito
Pere-els-Carç
Pere-Muç
Pere-sam
Pere-toldo
Petaca
Piegus
Pies-negros
Pillet
Pillo
Pisqui
Pit de ferro
Pito
Pitxis (els)
«Polillas»
Pollastre
Pollo
Pomparra
Pompet
Pompi
Potro
Pudor-cremat

Q

Quirie
Quirze

R

Rateta
Reta
Roqui
Rossi

S

Sac de guix
Sai
Sant-pare
Sarita
«Siete camas»
Sindi
Sipri
Sito
Soldó
«Sonrisas»
Suec

T

Tefus
Tigre
Tití
Toli
Tomàquet
Toto
Trini
Tristón
Txè
Txen-Txu
Txumba

U

Uixman

V

Varito
Vellana
Vier

W

Wasman

X

Xè
Xica
Xicarrona
Xiquet
Xurri

